

אוניברסיטת
בר-אילן

הכנס השנתי השני של האגודה הישראלית לחינוך משווה

31.3.2016 כ"א באדר ב' תשע"ו
אוניברסיטת בר-אילן

THE SECOND ANNUAL CONFERENCE OF THE ISRAELI SOCIETY FOR COMPARATIVE EDUCATION

Thursday, 31.3.2016 9:00 – 19:00

Weissfeld Hall, Bar-Ilan University

9:00 – 9:30 Gathering, Refreshments

9:30 - 10:00 Greetings:

Dr. Julia Resnik, President ICES, The Hebrew University of Jerusalem

Prof. Zehavit Gross, President elect ICES, and UNESCO/Burg & Sal Van-Gelder Center Chairholder, Bar-Ilan University

Prof. Josef Deutch, Dean Faculty of Social Sciences, Bar-Ilan University

10:00 – 11:30 Keynote Lecture:

Carlos Alberto Torres (UCLA)

Distinguished Professor of Education and UNESCO CHAIR in Global Learning
and Global Citizenship Education Director of the Paulo Freire Institute President
of the World Council of Comparative Education Societies (WCCES)

THE DIALCTICS OF THE GLOBAL AND THE LOCAL IN COMPARATIVE EDUCATION

Discussant: **Dr. Halleli Pinson**, Ben-Gurion University

11:00-11:30 Coffee Break

11:30-13:00 Parallel Sessions:

Session I – Economics, education and society in Israel

Chair: **Dr. Iris Ben-David Hadar**, Bar-Ilan University

Feldman Hall, Room 201

Mor Zahavi, Bar-Ilan University

Choice and efficiency in education: New perspective on the Tiebout Model

Sammy Attar, Bar-Ilan University

Supplemental resource allocation and its contribution to the design of the distribution of educational outcomes: The case of local authorities in Israel

Zhehorit Dadon-Golan, Bar-Ilan University

(In)equality in the Israeli education system. Trends and causes; 2001-2011

Session II – Policy, culture, and the Israeli classroom: A comparative look at Israeli pedagogy

Chair and Discussant: **Dr. Halleli Pinson**, Ben-Gurion University

Weissfeld Hall

Prof. Adam Lefstein & Dr. Yariv Feniger, Ben Gurion University

Developing and communicating useful comparative pedagogy knowledge

Mirit Israeli & Itay Pollak, Ben Gurion University

Discourse and activity at Israeli primary schools: A quantitative description

Dr. Aliza Segal & Prof. Adam Lefstein, Ben Gurion University

Student participation in Israeli primary classrooms: Exuberant yet voiceless

Itay Pollak, Dr. Aliza Segal, Prof. Adam Lefstein, & Dr. Assaf Meshulam, Ben Gurion University

When politically charged topics meet classroom realities: Teaching the legacy of Israel's founding fathers

Session III – Administrators and teachers in a global era: Various challenges

Chair: **Prof. Fadia-Nasser-Abu-Alhija**, Tel-Aviv University

Feldman Hall, Room 102

Islam Abuasaad, Ben-Gurion University

Teacher professional pedagogical discourse in schools in Israeli Arab education

Hanita Hadad, Ben-Gurion University

The reconstruction of teachers' role in neo-liberal era- a view from the Israeli Jewish periphery

Dr. Min Zhang, The Hebrew University of Jerusalem

Getting your students to perform well: Evaluation, management, and the making of "Good Student" in China's public schools

Prof. Clara Sabbagh, University of Haifa & **Prof. Nura Resh**, Hebrew University of Jerusalem

Notions of social justice and educational globalization: Evaluations of Israeli teachers and students across sectors

13:00-14:00 Lunch Break

14:00-15:30 Parallel Sessions:

Session IV: The Family – From a comparative perspective

Chair: **Prof. Edna Lomsky-Feder**, The Hebrew University of Jerusalem

Weissfeld Hall

Dr. Deborah Golden, University of Haifa

Dr. Lauren Erdreich, Levinsky College of Education; MOFET Institute

Dr. Sveta Roberman, Gordon Academic College for Education, Research Institute for Innovation in Education, The Hebrew University of Jerusalem

Concerted cultivation and natural growth: Perceptions of a proper education for children among Russian, Palestinian and Jewish middle-class mothers in Israel

Adam Haisraeli, The Hebrew University of Jerusalem

A family as a change agent: A comparative look at family capital

Dr. Yosepha Tabib-Calif, The David Yellin College of Education

Family and ethno-class boundary-work

Session V: Arab-Jewish bilingual education in Israel: implications for advancing social change through education in conflict-ridden areas

Chair: **Dr. Zvi Bekerman**, The Hebrew University of Jerusalem

Feldman Hall, Room 102

Dr. Merav Ben Nun, Oranim Academic College, Hand in Hand Organization

Expanding the impact of integrated schooling: Developing shared communities and shared spaces in societies segregated by conflict

Dr. Assaf Meshulam, Ben Gurion University

Contextualizing motivation for bilingual education in Israel and the US

Dr. Bob Mark, Wahat al-Salam/Neve Shalom

On locating the culture in multicultural education

Session VI: Inequality and achievements in education

Chair: **Dr. Julia Resnik**, The Hebrew University of Jerusalem

Feldman Hall, room 201

Nahum Blas, Taub Center for the Research of Social Policy in Israel, The Hebrew University

Can Gulliver and Lilliput face the same problems? The impact of demographic and socio-economic trends on educational policies in United States and Israel?

David Maagan, Central Bureau of Statistics, Bar-Ilan University

Differences in the future achievements of the Meitzav examinees in Israel (A Ten-year follow-up findings)

Dr. Noga Magen Nagar, Gordon College, Bar-Ilan University

Implementation of a national ICT program towards narrow the digital divide between students in Israel

Erez Zavelevsky & Dr. Orly Shapira-Lishchinsky, Bar-Ilan University

Testing the relationship between perceptions of parental involvement and academic achievements in Israel through international assessment tests (TIMSS)

15:30 – 16:00 Coffee Break

16:00-17:30 Parallel Sessions:

Session VII: Patterns of religious feminist discourse among religious women (Jews and Arabs) in Israel, a comparative perspective

Chair: **Prof. Zehavit Gross**, UNESCO/Burg & Sal Van-Gelder Center Chairholder, Bar-Ilan University
Feldman Hall, Room 201

Rodayna Badir & Dr. Joseph Klein, Bar-Ilan University

The conflict between commitment to work and to family among female high school teachers in the Arab society in Israel

Samahar Altory, Bar-Ilan University

Affinities between socialization processes in Israel's education system and the development of female identity among Bedouin women

Aviva Almo, Bar-Ilan University

The identity of women of Ethiopian origin educated in an ulpana

Session VIII: Ethics and education in teachers and students opinion

Chair: **Prof. Yaacov Iram**, Bar-Ilan University and the Western Galilee College, President and Founder of ICES

Weissfeld Hall

Prof. Nura Resh, The Hebrew University of Jerusalem & **Prof. Clara Sabbagh**, University of Haifa

Sense of justice in school and civic education

Dr. Orly Shapira-Lishchinsky, Bar-Ilan University

Critical ethical incidents: Towards ethical education for teachers

Avy Hemy, Ben-Gurion University

"The urine on the floor- this is our DNA": The camera as a tool for lower class student's 'voice' of to be heard by

Dr. Najwan Saada, Beit Berl College

Religious literacy in public schools in multi-faith societies: Dilemmas and challenges

Session IX: Globalization, Citizenship and Otherness

Chair: **Dr. Gal Levy**, The Open University

Feldman Hall, Room 102

Lilach Grunfeld-Yona, the National Academy of Sciences,

What solutions do education systems in selected countries offer for the challenge of diversity among pupils?

Heela Goren & Dr. Miri Yemini, Tel Aviv University

Global Citizenship for all? The emergence of the GCE gap

Alexandra Fulop & Dr. Miri Yemini, Tel-Aviv University

Globalization and education as seen through the media: A comparative study

Ravit Mizrahi-Shtelman & Gili S. Drori, The Hebrew University of Jerusalem

"Taking root and growing wings": On the concept of glocality from the perspective of school principals in Israel

17:30 – 18:10 Poster Session - Weissfeld Hall

18:10 – 19:00 Plenary sum up session - Weissfeld Hall

חברים יקרים,

ברגשי כבוד והוקרה אני שמחה לקבל את פניכם בכנס השני של האגודה הישראלית לחקר החינוך המשווה המתקיים באוניברסיטת בר אילן. להלן בחוברת תקצירי ההרצאות.

חקר החינוך המשווה הינו אחד הענפים המרתקים ביותר במחקר החינוכי המודרני. החינוך המשווה מקפל בתוכו היבטים אינטרדיסציפלינריים ייחודיים.

בכנס יוצגו מגוון נושאים המרכזיים בהם עוסק החינוך העכשווי המשווה המודרני בארץ ובעולם.

המושב הראשון יעסוק בכלכלה חינוך וחברה בישראל ויתמקד בשאלות הבאות: באיזו מידה, אם בכלל, מושג שוויון הזדמנויות בחינוך בישראל? מהי המגמה של (אי)השוויון בהישגים לאורך העשור האחרון? מהם הגורמים והמקורות ל(אי)השוויון? באיזו מידה, אם בכלל, הקצאת המשאבים התוספתיים של הרשויות המקומיות בישראל תורמת להשגת שוויון הזדמנויות בחינוך? ומהם הקשרים בין בחירה ליעילות בחינוך? **המושב השני יעסוק בנושא מדיניות, תרבות והכיתה הישראלית: מבט פדגוגי השוואתי.** המושב יתמקד האם יש פדגוגיה ישראלית ייחודית? מה ניתן ללמוד על הפדגוגיה הישראלית ממחקר בכלים ששימשו לחקר הפדגוגיה במדינות אחרות? באילו דרכים התרבות והמדיניות המקומית משתקפים בפרקטיקות בכיתות? בעוד תשומת הלב הציבורית והפוליטית מתמקדת בהשוואת מערכת החינוך הישראלית למערכת אחרות דרך מבחנים משווים (דוגמת הפיזה והפירלס), אנחנו מציעים להשוות את המערכות מנקודת מבט פדגוגית דרך בחינה של הנעשה בכיתות הלימוד מבחינת פרקטיקת ההוראה, הפעילות ויחסי הגומלין בכיתות.

המושב השלישי יעסוק במנהלים ומורים בעידן הגלובאלי: אתגרים שונים ויינתנו בו ארבע הרצאות כדלהלן: שיח פדגוגי מקצועי של מורים בבתי ספר בחינוך הערבי בישראל, הבניית תפקיד המורה בעידן הניאו-ליברלי: מבט מהפריפריה, "אפשר לתלמידך לבצע טוב יותר": הערכה וניהול של "תלמיד טוב" בבתי הספר הציבוריים בסין וגלובליזציה בחינוך ושיפוטי צדק חברתי הערכות של מורים ותלמידים ישראלים במגזר היהודי והערבי.

המושב הרביעי יעסוק במשפחה- מבט משווה ויתמקד ב'עבודת משפחה' כסוכן חיברות במציאות היום-יום, ובעיקר במקום של המשפחה במוביליות בין דורית. ב'עבודת משפחה' הכוונה למסרים שמעבירה המשפחה לילדיה, לחלוקת העבודה בין חבריה, לפרקטיקות הפעולה במציאות היום יום ולאופן הגיוס של המשאבים החומריים והסמליים של המשפחה. כל אחת מהעבודות בוחנת 'עבודת משפחה' באופן אחר, אך הן חולקות שלוש נקודות מוצא משותפות: הראשונה, המשפחה יכולה לשמש סוכן שעתוק חברתי כמו גם סוכן שינוי. השנייה, האופן שבו המשפחה מתארגנת ופועלת משתנה בהקשרים אתנו-מעמדיים שונים. שלישית, העבודות כולן משתמשות בגישה הפרשנית ומבוססות על מתודולוגיה איכותנית.

המושב החמישי עוסק בחינוך ערבי-יהודי דו-לשוני בישראל: פרספקטיבות מחקריות על קידום תהליכים של שינוי חברתי באזורי סכסוך באמצעות חינוך.

החינוך המשותף הערבי-יהודי הדו-לשוני מציב, למרות המספר הצנוע של המוסדות המשותפים, את האתגר הגדול ביותר למערכת החינוך ההגמונית הישראלית. החינוך המשותף מערער על ההפרדה ההיסטורית בין ערבים ויהודים במערכת החינוך, ומשנה תפיסות קיימות לגבי מה ערבים ויהודים יכולים ולא יכולים לעשות יחד. פאנל זה בוחן היבטים שונים של החינוך הערבי-יהודי הדו-לשוני, אשר טרם נחקרו בארץ, ומתכתב עם ניסיונות לקדם שינוי חברתי ופוליטי במקומות אחרים בעולם באמצעות חינוך רב-תרבותי.

המושב השישי עוסק באי שוויון והישגים בחינוך וינתנו בו שלוש הרצאות כדלהלן: נחום בלס האם לענקים וגמדים בעיות דומות? ואם כן כיצד ומה ההבדלים בדרכי ההתמודדות? הבדלים בהישגים עתידיים של נבחני המיצ"ב, יישום תוכנית התקשוב הלאומית לצמצום הפער הדיגיטלי בחינת תפיסת מעורבות הורים והקשרה להישגים לימודיים בישראל באמצעות מבחני הערכה בינלאומיים (TIMSS).

המושב השביעי יעסוק במגדר, דפוסי שיח פמיניסטי דתי בקרב נשים (ערביות ויהודיות) בישראל - מבט השוואתי. המושב יתמקד בחקר השוואתי של עולמן של נשים דתיות מוסלמיות, ציוניות דתיות, בדואיות ואתיופיות

המושב השמיני יעסוק באתיקה וחינוך בקולות מורים ותלמידים ויתמקד בתפיסת צדק בבתי ספר ובחינוך לאזרחות, באירועים אתיים קריטיים: לקראת קידום חינוך לאתיקה בקרב מורים וכן השתתף על הרצפה – זה הדי.אן.איי. שלנו. אבי המי המצלמה ככלי להשמעת 'קולם' של תלמידים משכבות מוחלשות בית ברל אוריינות דתית בבתי ספר ציבוריים בחברה מרובת דתות: דילמות ואתגרים.

המושב התשיעי והאחרון יעסוק בגלובליזציה, אזרחות ושונות ויוצגו הנושאים הבאים: אילו מענים מציעות מערכות חינוך במדינות נבחרות לאתגר השונות בין תלמידים, אזרחות גלובלית לכל? היווצרותו של הפער בחינוך לאזרחות גלובלית, ממדים גלובליים בחינוך: ניתוח השיח התקשורתי בישראל ובבריטניה וב"להעמיק שורשים ולפרוש כנפיים": על גלוקליזציה מנקודת מבטם של מנהלי בתי ספר בישראל.

אני תקווה כי הכנס יעורר דיון מחקרי משמעותי ושבעקבותיו ניתן יהיה לראות שיתופי פעולה מחקריים אינטרדיסציפלינריים משווים בין חוקרים המשתמשים במתודולוגיות שונות ובעלי השקפות ותפיסות עולם מגוונות.

פרופ' זהבית גרוס

הנשיאה הנכנסת של האגודה הישראלית לחקר החינוך המשווה (ICES)

Dear Colleagues,

With a sense of great pleasure and anticipation I welcome you to the second annual conference of the Israeli Society for comparative education.

The abstracts of the presentations appear in the following pages of this booklet.

Comparative education research is one of the most riveting fields of contemporary research into education. Comparative education encapsulates distinctive interdisciplinary aspects. The conference will present some of the pivotal themes with which present-day comparative education research engages, in Israel and elsewhere.

The first session entitled: **Economics, education and society in Israel** focuses on the following questions: to what extent, if at all, equity is achieved in the Israeli educational system? What is the trend of (in) equality in educational opportunity over the last decade? What are the factors and sources of (in) equality in education? To what extent, if at all, supplemental resource allocated by the municipal (local) authorities in Israel contributes to achieving equity? And what is the relationship between choice and efficiency in education?

The second Session entitled **Policy, culture, and the Israeli classroom: A comparative look at Israeli pedagogy** focuses on the questions: Is there a pedagogy that is uniquely Israeli? What can we learn about Israeli pedagogy using the same tools that have been used to study pedagogy in other countries? In what ways are the surrounding culture and policy environment reflected in classroom practice? While public and policy attention are focused on comparing the Israeli education system to others using standardized testing (e.g. PISA and PIRLS) as the sole measure, we offer a deeper look into classroom life, looking at teaching practices, lesson activities and classroom interaction as a base for understanding pedagogical differences and similarities.

The third session entitled: **Administrators and teachers in a global era: Various challenges** focuses on the following issues: Teacher professional pedagogical discourse in schools in Israeli Arab education; The reconstruction of teachers' role in a neo-liberal era - a view from the Israeli Jewish periphery; Getting your students to perform well: Evaluation, management, and the making of “Good Student” in China’s public schools; Notions of social justice and educational globalization: Evaluations of Israeli teachers and students across sectors.

Session IV entitled: **The Family – From a comparative perspective** explores 'family work' as an agent of socialization in everyday life while focusing on the family's role in intergenerational mobility. The concept 'Family work' indicates the messages the family communicates to its young ones, the family division of labor, the various practices its members carry out in routine life and the ways it uses its material and symbolic resources. Each paper in the session studies a different aspect of family work, yet they all share three common points of departure: First, the family is both an agent of change and of reproduction. Second, the family work varies according to its ethno-class context. Third, all the papers employ qualitative-interpretative methodology.

Session V entitled: **Arab-Jewish bilingual education in Israel: implications for advancing social change through education in conflict-ridden areas** will discuss integrated Arab-Jewish bilingual schools and argue that they may not be a major force in the Israeli education system, however it has become difficult to ignore the challenges that they present to commonly-held perceptions of what Jews and Arabs can and cannot do together. This panel examines Arab-Jewish bilingual education in light of attempts elsewhere in the world to advance social and political change through multicultural educational work. This turns the speakers' attention towards aspects of Arab-Jewish education, both in the classroom and outside of the school, that have yet to be addressed by literature in the field.

The sixth Session entitled: **Inequality and achievements in education** deals with the following issues: Can Gulliver and Lilliput face the same problems? The impact of demographic and socio-economic trends on educational policies in United States and Israel, Differences in the future achievements of the Meitzav examinees in Israel (A Ten-year follow-up findings). Implementation of a national ICT program towards narrow the digital divide between students in Israel, Testing the relationship between perceptions of parental involvement and academic achievements in Israel through international assessment tests (TIMSS).

Session VII entitled: **Patterns of religious feminist discourse among religious women (Jews and Arabs) in Israel - a comparative perspective** is aimed at analyzing patterns of the religious feminist discourse that has developed in Israel among religious women, religious Zionist women, Muslim women, women of Ethiopian origin, and Bedouin women.

Session VIII entitled **Ethics and education in teachers and students opinion** will focus on the following issues: Sense of justice in school and civic education; Critical ethical incidents: Towards ethical education for teachers; "The urine on the floor- this is our DNA": The camera as a tool for lower class student's 'voice' of to be heard; Religious literacy in public schools in multi-faith societies: Dilemmas and challenges.

Session IX entitled: **Globalization, Citizenship and Otherness** will discuss the following issues: What solutions do education systems in selected countries offer for the challenge of diversity among pupils? Global Citizenship for all? The emergence of the GCE gap; Globalization and education as seen through the media: A comparative study; "Taking root and growing wings": On the concept of glocality from the perspective of school principals in Israel. I very much hope that the conference will encourage a significant research-based debate that in turn will yield interdisciplinary research collaborations between researchers with diverse outlooks and worldviews using different methodologies.

Best wishes to all for an enjoyable and thought-provoking experience

Prof. Zehavit Gross,

President Elect

The Israeli Society for Comparative Education (ICES)

כלכלה חינוך וחברה בישראל

יו"ר דר' איריס בן-דוד הדר

דר' איריס בן-דוד הדר ודר' יוסי קליין

אוניברסיטת בר-אילן

הזכות לחינוך של כל ילד מהווה את הבסיס התפיסתי של חינוך כאמצעי להשגת שוויון הזדמנויות. בפועל הזכות לחינוך תלויה, בין היתר, בביסוסה של החובה לממן חינוך זה. בשנים האחרונות, השתנה הרכב המקורות המממנים את החינוך. כך למשל, בארה"ב, השינוי מתאפיין בעליית שיעור המימון של הממשל המרכזי, ובירידת חלקו של הממשל המקומי. לעומת זאת, בישראל, המגמה הפוכה ואליה מתווספים שינויים במידת הבחירה בחינוך. שינויים אלה מעלים שאלות בדבר הזכות לחינוך ולהשגת היעד של שוויון-הזדמנויות.

הפאנל עוסק בשאלות הבאות: באיזו מידה, אם בכלל, מושג שוויון הזדמנויות בחינוך בישראל? מהי המגמה של (אי)השוויון בהישגים לאורך העשור האחרון? מהם הגורמים והמקורות ל(אי)השוויון? באיזו מידה, אם בכלל, הקצאת המשאבים התוספתיים של הרשויות המקומיות בישראל תורמת להשגת שוויון הזדמנויות בחינוך? ומהם הקשרים בין בחירה ליעילות בחינוך?

מענה לשאלות אלה יינתן על הצגת שלושת המחקרים הבאים:

1. (אי) השוויון בחינוך בישראל- מגמות וגורמים (2001-2011). מציגה: זהורית דדון-גולן. מחקר זה עוסק בפיתוח קונספטואליזציה לאמידת (אי)השוויון בחינוך. בנוסף, המחקר אומד את המגמות של אי-השוויון בהישגים בחינוך בישראל בעשור האחרון, ומנתח את הגורמים והמקורות לאי-השוויון.
2. הקצאת משאבים תוספתיים לוקאליים ותפוקות מערכת החינוך. מציג: סמי עטר. מטרת מחקר זה הינה לבחון ולנתח את הקשרים שבין התפלגות הקצאת המשאבים, לבין מידת שוויון-הזדמנויות בהישגי החינוך (לימודיים וערכיים) ברמה המקומית, תוך פיקוח סטטיסטי על מאפייני הרשות (גודל, רמה חברתית-כלכלית ויציבות שלטונית).
3. בחירה ויעילות בחינוך: גישה חדשה למודל טיבו. מציג: מור זהבי מחקר זה מפתח גישה תיאורתית חדשה לאמידת הקשרים בין בחירה ליעילות בחינוך (מודל טיבו) על ידי פיתוח תיאורטי של המונח יעילות בחינוך ואמידת הקשרים האמפיריים באמצעות מודל 2SLS.

ECONOMICS, EDUCATION AND SOCIETY IN ISRAEL

Chair: Dr. Iris Ben-David Hadar

Dr. Iris Ben-David Hadar and Dr. Joseph Klein

Bar-Ilan University

The Declaration of Human Rights acknowledges education as a fundamental right stating that everyone has the right to education. The question of financing this right, in recent years, is debatable as the composition of educational funding has changed and the extent of educational choice has increased. These changes raise questions regarding the right to education and achieving equity.

This panel is focused on the following questions: to what extent, if at all, equity is achieved in the Israeli educational system? What is the trend of (in) equality in educational opportunity over the last decade? What are the factors and sources of (in) equality in education? To what extent, if at all, supplemental resource allocated by the municipal (local) authorities in Israel contributes to achieving equity? And what is the relationship between choice and efficiency in education?

The panel is comprised of three presentations. The first, by Zehorit Dadon-Golan, is titled “(In) Equality in Education in Israel”. This research is focused on developing a conceptualization for (in) equality in education, and investigating the extent to which educational equality of opportunity is achieved in Israel along the last decade. The second, by Sami Atar, is titled “The Relationships amongst the Distribution of Local Funding and the Educational Achievement Distribution”. This work is focused on analyzing the relationships amongst the distributions of resources allocation and the extent of equality in educational achievements (academic and non-academic). Finally, the third presentation by Mor Zahavi, is titled “Choice and Efficiency in Education”. This research develops a new theoretical approach for measuring educational efficiency.

בחירה ויעילות בחינוך: גישה חדשה על מודל טיבו

מור זהבי, ד"ר איריס בן-דוד הדר וד"ר יוסי קליין

אוניברסיטת בר-אילן

בעשורים האחרונים מוצעות רפורמות רבות המיועדות לייצל את מערכות החינוך בעולם בכלל ובישראל בפרט. לרבות מרפורמות אלה ישנו מכנה משותף - הן מבוססות על מודל טיבו (1956) המנבא כי יעילותה של מערכת החינוך תעלה אם חופש הבחירה של הצרכנים, לגבי איכות המוצר הציבורי, יעלה.

מטרת המחקר הינה בחינת הקשר המתואר במודל טיבו בין מידת הבחירה האזורית (locational choice) לבין מידת היעילות של מערכת החינוך. השפעת מנגנון זה תוארה על ידי חוקרים רבים (למשל Hoxby, 2000). במחקר אמפירי שערכה מצאה כי מידה גדולה יותר של בחירה הובילה להגברת היעילות בחינוך. לדידה, למנגנון טיבו יש חשיבות רבה בקבלת החלטות בחינוך הציבורי. מנגד, חוקרים אחרים (למשל Rothstein, 2003; 2004) מערערים על ממצאיה.

המתודולוגיה של מחקר זה כוללת (א). פיתוח תיאורטי של המונח יעילות בחינוך ומציאת שיווי משקל חדש למודל טיבו ו(ב). אמידה אמפירית של הקשרים שבבסיס מודל טיבו, היינו, הקשרים שבין חופש הבחירה לבין יעילות. ביתר פירוט, המחקר מפתח קונספטואליזציה חדשנית ליעילות בחינוך. מחקרים קודמים סוברים כי יעילות בחינוך היא למעשה היחס בין הוצאה לחינוך לבין הישגים. ההוצאה לתלמיד בבית ספר נתון, נמדדת בדרך-כלל על ידי סכימה של מקורות מימון מרמות ממשל שונות (ממשלה, רשות מקומית). רמת ההישגים נמדדת, בדרך כלל, על-ידי תוצאות ההישגים במבחנים ארציים. אמידת יעילות בחינוך בשיטה זו עלולה לשקף הערכת חסר שכן, ההוצאה של משקי הבית על הוראה פרטית אינה נלקחת בחשבון. בנוסף, מחקר זה אומד באופן אמפירי את טיב הקשרים שבין חופש הבחירה המקומית לבין יעילות בישראל תוך התמודדות עם אתגר האנדוגניות (קשר סיבתי דו כיווני בין יעילות לבין בחירה) על ידי שימוש במשתנה אינסטרומנטלי (Instrumental Variable IV) חדשני ובמתודולוגית 2SLS.

CHOICE AND EFFICIENCY IN EDUCATION: NEW PERSPECTIVE ON THE TIEBOUT MODEL

Mor Zahavi

Bar-Ilan University

In recent decades, few reforms designated at increasing education systems' efficiency are put forth in Israel and worldwide. Most of these reforms share common ground - a Tiebout's Model (1956) rationale, which predicts increased efficiency, as consumers' locational choice increases.

The objective of this research is to investigate the relationships described in the Tiebout Model, between the level of locational choice and the level of efficiency of education systems. The impact of this mechanism was studied by various researchers; e.g, Hoxby (2000), which demonstrated that higher levels of locational choice, are correlated with higher levels of efficiency. According to Hoxby, the magnitude of the Tiebout mechanism is material. Nevertheless, other scholars (Rothstein, 2003; 2004) questioned Hoxby's findings.

The methodology of this research includes (a) a theoretical advancement in the conceptualization of 'efficiency' in education, as well as constructing a new equilibrium for the updated Tiebout's model, and (b) an empirical estimation of the model fundamental inter-relations. While earlier studies argue that 'efficiency' in education is the ratio between 'per student expenditure' and achievements', we suggest to add the 'private expenditure on private tutors'. Neglecting to so might produce underestimated coefficients.

This study further presents an empirical estimation of the co-relationships between choice and efficiency in the Israeli public education system, whilst providing an innovative Instrumental Variable (IV) which, along with the 2SLS methodology, can deal with the Endogeneity challenge (a bi-directional influence between the dependent and independent regressors, in our case - choice and efficiency).

הקצאת משאבים תוספתיים לוקאליים לבין תפוקות מערכת החינוך היישובית: המקרה של הרשויות

המקומיות בישראל

סמי עטר, ד"ר איריס בן-דוד הדר וד"ר יוסי קליין

אוניברסיטת בר-אילן

הזכות לחינוך מתבססת, בין היתר, על האמנה הבינלאומית לפיה כל ילד זכאי לחינוך כאמצעי להשגת שוויון הזדמנויות. בפועל הזכות לחינוך תלויה, בין השאר, בביסוסה של החובה לממן חינוך זה. מימון החינוך, בעיקרו, ציבורי, וכולל את ההשקעה מרמות הממשל המרכזית והמקומית (למשל, רשות). לכך מתווסף המימון הפרטי (למשל, ממשקי-הבית). בשנים האחרונות, חל שינוי בהרכב מקורות המימון. כך למשל, בארה"ב, השינוי מתאפיין בעליית שיעור המימון של הממשל המרכזי, ובירידת חלקו של הממשל המקומי. לעומת זאת, בישראל, המגמה הפוכה. שינויים אלה מעלים שאלות בדבר הזכות לחינוך ומידת שוויון-ההזדמנויות.

עבודה זו תבחן באיזו מידה, מימון מקומי בחינוך בישראל, תורם להשגת שוויון-הזדמנויות בחינוך. ישראל מהווה מקרה מעניין משום שרשויות מקומיות מבוססות בה, מקצות משאבים תוספתיים לחינוך. בנוסף, הן משתתפות במימון מסוג מאצ'ינג (מימון תכניות חינוך על-ידי הממשל המרכזי המותנה במימון מקומי). מנגד, רשויות מוחלשות מתקשות להקצות משאבים אלה בשל העדר מקורות.

מטרת המחקר, לבחון ולנתח את הקשרים שבין התפלגות הקצאת המשאבים, לבין מידת שוויון-הזדמנויות בהישגי החינוך (לימודיים וערכיים) ברמה המקומית, תוך פיקוח סטטיסטי על מאפייני הרשות (גודל, רמה חברתית-כלכלית ויציבות שלטונית).

שאלות המחקר יבדקו מהי התפלגות הקצאת המשאבים לחינוך של הרשויות בישראל? באיזו מידה, אם בכלל, מושג שוויון-הזדמנויות? ובאיזו מידה ההשקעה התוספתית הלוקאלית תורמת לקידומו?

המחקר יתבסס על מדגם מייצג הכולל 90 רשויות מקומיות, לפי חיתוך של גודל, מגזר, ומדרג כלכלי-חברתי. המחקר יאסוף וינתח את תקציבי החינוך ואת התפלגות ההישגים (הישגי בחינות הבגרות, הישגי המיצ"ב, שיעור הגיוס לצה"ל, שיעור ההתנדבות), ויאמוד את טיב הקשרים ביניהם ברמת הרשות. תרומתו המרכזית של המחקר מתמקדת בפיתוח מודל תיאורטי שיסייע לרשויות המקומיות בקבלת החלטות תקציביות אפקטיביות בתחום המשילות שלהן.

**SUPPLEMENTAL RESOURCE ALLOCATION AND ITS CONTRIBUTION TO THE DESIGN OF THE
DISTRIBUTION OF EDUCATIONAL OUTCOMES: THE CASE OF LOCAL AUTHORITIES IN
ISRAEL**

Sammy Attar

Bar-Ilan University

In recent years there has been a change in the combination of education funding sources. In the United States, for example, the change is characterized by an increase in the percentage of funding from the federal level along with a decrease in the rate of funding from local governments. In contrast, in Israel there has been an opposite trend (i.e., an increasing trend the rate of local funding). These changes raise questions regarding the right to education and equal opportunities. One of the central questions in the professional literature examines whether local funding is more or less effective, efficient, and fair than federal or central funding.

This research discusses to what extent, if at all, the transition to local education funding in Israel affects the achievement of equal opportunities in education. Israel is an interesting case, because in Israel the wealthier municipalities allocate larger resources to education than the law stipulates. In addition, there are municipalities that participate in matching (i.e., programs that require the municipality to allocate budgets as a condition to receiving additional funds from the federal government or private organizations). Weaker municipalities often find it difficult to make the required payments (i.e., local government's percentage of participation in education spending including transportation, personnel, teaching hours, etc.), and the level of educational services are likely to be hurt as a result.

This paper discusses the following questions: what are the components of the municipal education budget? What are the measurements used to determine success of each component? To what extent, if at all, is municipal supplemental resource allocation effective, and to what extent, if at all, does it contribute to the success of the municipal education system?

(אי)השוויון בחינוך במדינת ישראל- מגמות וגורמים לשנים 2001- 2011

זהורית דדון-גולן, ד"ר איריס בן-דוד הדר וד"ר יוסף קליין

אוניברסיטת בר-אילן

חקר (אי)השוויון בחינוך נמצא בלב השיח האקדמי והציבורי בעולם בכלל ובישראל בפרט. לאור חשיבות הנושא והשלכותיו, עולה הצורך לפתח קונספטואליזציה, לאמוד את מידת (אי)השוויון בחינוך ולנתח את מגמתו. בספרות המחקרית קיימים שני מדדים מרכזיים האומדים זאת: סטיית תקן ומדד הג'יני (Tomul,2011; Thomas et all, 2002). מדינות שונות אומדות את מידת אי השוויון בחינוך באמצעות אחוזים, ממוצעי הישגים והפרשי ממוצעים במבחנים שונים. מבחינה מחקרית, לא ניתן לחשב את הפערים בהישגים באמצעות שיטות אלו כיוון שהן אינן ברות השוואה לאורך השנים. שיטות אלו אומרת מעט על איכות החינוך או על הידע של התלמידים וכן אינן מציינות את הגורמים לפערים אשר הינם גורם מכריע בשאיפה לקידום מדיניות שתהא אמונה על צמצום הפערים בהישגים החינוכיים.

לפיכך, מטרת המחקר לפתח אינדיקטורים, לאמוד ולנתח את מגמת (אי)השוויון בחינוך ואת מקורותיו והגורמים לו בישראל. ישראל מהווה מקרה מעניין לאור העובדה שהתפלגות ההישגים של תלמידיה מאופיינת בפערים גבוהים בהשוואה לשאר מדינות ה-OECD.

מתודת המחקר מורכבת מפיתוח קונספטואליזציה לאמידת (אי)השוויון בחינוך על בסיס מדד ג'יני, מדד תייל ורגרסיה לוגיסטית תוך התאמתם לחינוך. עבודה זו ניתחה נתונים (ברמת-תלמיד) של ישראל במהלך העשור (2011-2001). מדד הג'יני והתייל אמדו את (אי)השוויון באיכות ובכמות תעודת הבגרות. בנוסף, האינדיקטור הסטטיסטי שפותח מדד את מגמת (אי)השוויון בהסתברות לזכאות לתעודת בגרות כאשר הישגים קודמים, ומשתני רקע של תלמיד מהווים את המשתנים הבלתי-תלויים.

ממצאי המחקר מורים כי, אי-השוויון הכללי עלה לאורך העשור האחרון. בנוסף, נמצא כי קיימת מגמת עלייה באי-השוויון לפי הגורמים מגדר, מחוז ולאום. המקור ל(אי)השוויון נובע מההבדלים "בין" קבוצות. הגורמים לאי-השוויון הינם מגזר, מגדר, השכלת הורים, נתיב הלימודים והישגים קודמים. בנוסף, נמצא כי מגמת אי-השוויון לפי גורמים אלו נשמרה לאורך העשור.

(IN) EQUALITY IN THE ISRAELI EDUCATION SYSTEM. TRENDS AND CAUSES; 2001-2011

Zehorit Dadon-Golan

Bar-Ilan University

The study of inequality in education is at the heart of the academic and public discussion worldwide, as well as in Israel. In light of its importance, there is a need to develop a conceptualization and to conduct an in-depth analysis of inequality.

The current literature provides two general indices which measure inequality: standard deviation and the Gini coefficient (Tomul, 2011, Thomas et al., 2002). Indeed, several countries estimate inequality in education using percentages, achievements' averages, and differences in averages. However, these measures are not appropriate for comparison over time.

The objective of this study is to conceptualize and to develop new indicators for inequality. These indicators were used to measure trends in inequality in education, as well as its origins and causes in Israel along the last decade. Israel presents a noteworthy case study, in light of its high inequality of students' achievements compared with other OECD countries.

The methodology of this study is constructed of conceptual development for estimating inequality in education based on the Gini coefficient and Thail index. Furthermore, a logistic regression modified for measuring inequality in education was developed.

Results suggest there is an incremental trend in inequality along the last decade. Gender, Socio-economic strata, and Ethnicity are main factors in explaining inequality. Inequality originates from intra-group differences. Its sources thereof are: origin, gender, parental education, and previous achievements. Finally, the inequality trend across these factors is maintained in the last decade.

מדיניות, תרבות, והכיתה הישראלית: מבט פדגוגי השוואתי

יו"ר ומדיינת: ד"ר הללי פינסון

אוניברסיטת בן-גוריון

האם יש פדגוגיה ישראלית ייחודית? מה ניתן ללמוד על הפדגוגיה הישראלית ממחקר בכלים ששימשו לחקר הפדגוגיה במדינות אחרות? באילו דרכים התרבות והמדיניות המקומית משתקפים בפרקטיקות בכיתות? בעוד תשומת הלב הציבורית והפוליטית מתמקדת בהשוואת מערכת החינוך הישראלית למערכת אחרות דרך מבחנים משווים (דוגמת הפיזה והפירלס), אנחנו מציעים להשוות את המערכות מנקודת מבט פדגוגית דרך בחינה של הנעשה בכיתות הלימוד מבחינת פרקטיקת ההוראה, הפעילות ויחסי הגומלין בכיתות.

במושג זה יוצגו ממצאים מהמחקר "פדגוגיה ישראלית: הלכה למעשה" שהושלם לאחרונה במעבדה לחקר הפדגוגיה, באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. המחקר מתבסס על מסורת מחקרית ענפה של חקר השיח הכיתתי (e.g. Cazden, 1975; Mehan, 1979; Sinclair & Coulthard, 2001), כמו גם על מחקרים רחבי היקף של החיים בבית הספר והכיתה בארה"ב (Goodlad, 1984), אנגליה (Galton et al., 1999) וסינגפור (Hogan et al., 2012). המחקר נשען על המסגרת האנליטית לחקר משווה של פדגוגיה (Alexander, 2001) שכוללת שלושה מרכיבים: (1) "המעשה הנצפה של ההוראה"; (2) "הרעיונות שמזינים אותה"; (3) "ויחסי המאקרו-מיקרו שקושרים בין המתרחש בכיתה לבין המדיניות הלאומית שמתקפת בתכנית הלימודים" (Alexander, 2009, p.928).

הנתונים למחקר כוללים 112 שיעורים מצולמים ומוקלטים באודיו בשבע כיתות לימוד, בשני בתי ספר יסודיים (עברי-ממלכתי); ראיונות עם המורות המשתתפות; ועריכה של 12 קבוצות מיקוד של מורים בששה בתי ספר נוספים. ניתוח הנתונים כולל צפייה וניתוח שיח שיטתי במדגם של 28 שיעורים; ניתוח מיקרו-אנליטי של אירועים ושיעורים נבחרים; וניתוח תמטי של הנתונים שנאספו בקבוצות המיקוד. ארבע ההצגות במושג יאירו את הסוגיות הבאות: (1) התרומה המתודולוגית למחקר השוואתי בחינוך; (2) ניתוח כמותי של שיח בכיתות הישראליות במבט השוואתי; (3) חשיפת ההשפעה של רעיונות ומדיניות לפיתוח פדגוגיה דיאלוגית על הפרקטיקות הכיתתיות; (4) ניתוח של הטיפול בנושאים טעונים פוליטיים בכיתות הישראליות.

**POLICY, CULTURE, AND THE ISRAELI CLASSROOM: A COMPARATIVE LOOK AT ISRAELI
PEDAGOGY**

Chair & Discussant: Dr. Halleli Pinson

Ben-Gurion University

Is there a pedagogy that is uniquely Israeli? What can we learn about Israeli pedagogy using the same tools that have been used to study pedagogy in other countries? In what ways are the surrounding culture and policy environment reflected in classroom practice? While public and policy attention are focused on comparing the Israeli education system to others using standardized testing (e.g. PISA and PIRLS) as the sole measure, we offer a deeper look into classroom life, looking at teaching practices, lesson activities and classroom interaction as a base for understanding pedagogical differences and similarities.

This session is devoted to findings from the *Inside Israeli Pedagogy* research study recently completed by the Laboratory for the Study of Pedagogy research group at Ben-Gurion University of the Negev. This study builds upon a longstanding tradition of research on classroom discourse (e.g. Cazden, 2001; Mehan, 1979; Sinclair & Coulthard, 1975), as well as large scale studies of classrooms in countries including the United States (Goodlad, 1984), England (Galton et al., 1999), and Singapore (Hogan et al., 2012). The study utilizes the framework created by Robin Alexander for the study of pedagogy across five countries (Alexander 2001), comprised of the following three components: (1) “The observable act of teaching”; (2) “the ideas which inform it”; and (3) “the macro-micro relationship which links classroom transaction to national policy via the curriculum” (Alexander 2009, p. 928).

The data set includes 112 video-recorded lessons from seven classrooms in two Israeli primary schools, interviews with the participating teachers, and focus groups with twelve groups of teachers in six schools. Data analysis included systematic observation of a sub-sample of 28 lessons and descriptive statistics; detailed micro-analysis of select case study lessons; and thematic analysis of the focus group data. The four papers in the session highlight: (1) the methodological contribution of the study to comparative education; (2) quantitative analysis of discourse in Israeli classrooms, in comparison with data from other countries; (3) explication of the impact of the policy environment surrounding dialogic pedagogy upon classroom practice; and (4) analysis of the treatment of politically charged topics in the Israeli classroom.

פיתוח והפצה של ידע פדגוגי השוואתי שימושי: לקחים מפרויקט 'פדגוגיה בישראל'

פרופ' אדם לפסטיין וד"ר יריב פניגר

אוניברסיטת בן-גוריון

מה קורה בכיתות הלימוד בבתי ספר בישראל ומדוע? מה כדאי לעשות אחרת? באופן פרדוקסאלי מבקריה של מערכת החינוך בישראל מציעים תשובות ברורות ומנוסחות היטב לשאלה השנייה, אולם מספקים מענה התרשמותי ובלתי מבוסס מחקרית לשאלה הראשונה. במאמר זה אנו מעלים את השאלה כיצד ניתן לדון ברצינות בפדגוגיה הישראלית ולהציע תכניות לשינויה ושיפורה מבלי להכיר באופן מעמיק את הפרקטיקות המרכיבות אותה. יתר על כן, הצעות מעשיות לשיפור החינוך בישראל מבוססות בדרך כלל על הנחות מובלעות באשר להשפעה של אידיאולוגיה, מדיניות וטכנולוגיה על ההוראה והלמידה בישראל. אולם, למעשה, אנו יודעים מעט מאד על ההשפעות בפועל של גורמים אלו על הנעשה בכיתות והידע הקיים מבוסס על חקרי מקרה בודדים, התרשמויות אנקדוטליות או אנלוגיות ממדינות אחרות בהן בוצעו מחקרים מעמיקים יותר. הפרויקט המחקרי 'פדגוגיה בישראל' מבקש לתרום לפיתוח מדיניות החינוך ופרקטיקות ההוראה בישראל באמצעות יצירת גוף ידע שימושי ונגיש על הוראה ולמידה ועל האופנים בהם מדיניות חינוכית משפיעה על הפעילות בכיתות. דרך שיתופו של ידע זה עם מקבלי החלטות בדרגים שונים במערכת ועם מורות ומורים, הפרויקט פותח אפשרויות חדשות לדיון וחשיבה מבוססי נתונים על שיפור החינוך בישראל. המאמר מציג בקצרה את הרקע התיאורטי והמתודולוגי של פרויקט 'פדגוגיה בישראל', את מערך המחקר ואת תהליכי שיתוף הידע עם שחקנים בשדה. בניתוח אנו מתמקדים בתגובות של השחקנים השונים לממצאי המחקר, ובוחנים אילו היבטים של הממצאים יצרו תהודה רבה יותר ומדוע. בהמשך לכך אנו דנים בלקחים שנלמדו מהפרויקט על פיתוח ושיתוף של ידע פדגוגי השוואתי.

DEVELOPING AND COMMUNICATING USEFUL COMPARATIVE PEDAGOGY KNOWLEDGE

Prof. Adam Lefstein and Dr. Yariv Feniger

Ben-Gurion University

What happens in Israeli classrooms, and why? What should teachers be doing differently? Paradoxically, most observers of Israeli education can offer well-developed answers to the latter question, but very few have better than a vague and impressionistic idea of how to answer the former question. Upon what basis can we make judgements about how Israeli pedagogy should be improved if we are relatively ignorant about status quo practice in Israeli classrooms? Likewise, practical proposals for improving education are based on implicit theories of change regarding what policies, technologies, ideologies or interventions shape practice. However, we know surprisingly little about the relative influence of such factors in Israel, except through a small number of case studies, personal anecdote, or by analogy from other systems that have been subjected to rigorous and systematic study.

The *Inside Israeli Pedagogy* study sought to contribute to Israeli educational policy and teaching practice through the development of usable and accessible knowledge about pedagogy, instructional improvement and the ways in which educational policy affects classroom activity, and the sharing of this knowledge with policy-makers and practitioners. This paper reviews the project's methodological foundations, research design and knowledge communication activities. In particular, we analyze the ways in which practitioners and policy-makers have responded to various aspects of the research, which aspects have resonated and in what ways, and what lessons learned about the development and communication of comparative pedagogy.

שיח ופעילות בחינוך היסודי הישראלי: תיאור כמותי

מירית ישראלי ואיתי פולק

אוניברסיטת בן-גוריון

השיח החינוכי בישראל עמוס בהצעות לשיפור תהליכי ההוראה והלמידה בבתי הספר, ובכל זאת ישנן רק מעט ראיות אמפיריות מהמתרחש בפועל בכיתות. במחקר זה ערכנו ניתוח שיטתי של שיח ופעילות מעשרים ושמונה שיעורים מתוך מדגם של 112 שיעורים בהם ערכנו תצפיות, באופן המאפשר לנו לכמת ולתאר את המתרחש בכיתה הישראלית ולהשוות זאת עם נתונים מכל רחבי העולם.

פיתחנו מערכת קידוד המסתמכת על לוחות קידוד ששימשו במחקרים דומים בעולם (Hogan et al., 2012; Smith, Hardman, Wall & Mroz, 2004), תוך התאמה למטרותיו של מחקר זה ולנתונים מן ההקשר הישראלי. מערכת הקידוד מבוססת על ניתוח תלת-שכבתי של הנתונים: הפעילויות שמהן מורכב השיעור ($n = 308$), יחידות נושאיות ($n = 1364$), ומבעים ($n = 13,117$). כל שכבה קודדה באמצעות משתנים ספציפיים לה. החלוקה לרמות נועדה להכניס את ניתוח המבעים לתוך ההקשר שבו הם התרחשו – לפעילות, לנושא הדיון ולדרך שבה הם דנו בו. ניתוח הממצאים מעלה שאלות ואף מעניק תובנות בנוגע למתחים ולדילמות העומדים בפני המורים בנושאים כגון העברת ידע לעומת העצמת קולותיהם של התלמידים, או פיתוחו של שיח אקדמי פורה לעומת טיפוח דימוי עצמי חיובי בקרב התלמידים. נראה כי הפעילות בכיתה מתנהלת בעיקר במליאה (כ 75% מהזמן) והשיח הישיר (1.3%) או העקיף (6.6%) בין התלמידים מצומצם. יתר על כן מבנה ההשתתפות הוא פתוח וברוב המקרים התלמידים מדברים ללא קבלת רשות מפורשת מהמורה, לעתים כאשר הבמה פנויה ולעתים כהתפרצות לדברי אחרים. מצידה של המורה היא לרוב שואלת שאלות סגורות (כ- 44%) לעומת רק 11% שאלות פתוחות. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרם של סמית' ועמיתיו (Smith, Hardman, Wall & Mroz, 2004) שנערך באנגליה.

DISCOURSE AND ACTIVITY AT ISRAELI PRIMARY SCHOOLS: A QUANTITATIVE DESCRIPTION

Mirit Israeli and Itay Pollak

Ben-Gurion University

Israeli educational discourse is laden with proposals for improving teaching and learning in schools, yet there has been little empirical evidence of actual practice in classrooms. We have conducted systematic analysis of discourse and activity of twenty-eight lessons sampled from our 112-lesson data set, in a way that enables us to quantify and describe the Israeli classroom and compare it with data from around the world.

We developed a coding scheme based upon those used in similar studies (Hogan et al., 2012; Smith, Hardman, Wall & Mroz, 2004) and adapted to the purposes of this study and the data from the Israeli context. We analyzed the data at three levels: by activity (n=308), by topical segment (n=1364), and by utterance (n=13,117). The analysis of myriad elements, including participant structures, turn-taking, prevalent teacher and student discursive moves, and types of knowledge, yields distinctive features of Israeli pedagogy and uncovers central tensions. This paper will highlight some key findings of the quantitative analysis, emphasizing comparisons between Israel and other contexts while also delving into some characteristically Israeli phenomena.

השתתפותם של התלמידים בכיתה הישראלית: נלהבת אך נטולת קול

ד"ר עליזה סיגל ופרופ' אדם לפסטיין

אוניברסיטת בן-גוריון

האקלים החינוכי בישראל, ברמת המדיניות והפרקטיקה כאחד, מעודד את המורים לקדם דיאלוג ודיון בכיתה, כפי שניתן ללמוד ממסמכי מדיניות רשמיים ומנתונים מקבוצות המיקוד שקיימנו. ברם, ייתכן שהניסיון לממש את האידיאל הדיאלוגי בפועל חותר תחת האידיאל עצמו.

פדגוגיה דיאלוגית מתמקדת, בין היתר, באינטראקציה בין קולות שחורגת מהשיח הסמכותי המקובל בכיתות שבו התלמידים מבטאים את הקול של המורה במקום את הקול של עצמם. מכאן עולה השאלה אילו קולות זוכים לביטוי ולתשומת לב בשיח הכיתתי? כיצד נוצרים משמעויות ורעיונות חדשים במפגש בין קולות שונים? ובמיוחד, באיזו מידה מועצמים התלמידים לבטא קול אישי ועצמאי? אנחנו בוחנים את השאלות הללו באופן תיאורטי ואמפירי, מתוך חקר מקרה שמדגים תופעה נפוצה בכיתות ישראליות של *השתתפות נלהבת ונטולת קול*.

בהתבסס על רעיונותיהם של בחטין (Bakhtin 1981, 1984, 1986), היימז (Hymes 1996) ובלומרט (Blommaert 2005, 2006), אנו מציעים מסגרת לניתוח המימוש של קול שכוללת: (א) את ההזדמנות לדבר, (ב) הביטוי של הרעיונות האישיים של הדובר, (ג) במונחים שלו, (ד) ותוך שדבריו זוכים להתייחסות מצד המשתתפים האחרים. באמצעות השימוש במסגרת האנליטית הזאת לניתוח שיעורי עברית בשני בתי ספר יסודיים, זחינו דפוסים של השתתפות נלהבת נטולת קול: התלמידים משתתפים בהתלהבות רבה בדיון הכיתתי, ולעתים קרובות ממסגרים את תרומותיהם לדיון כמגיבות באופן דיאלוגי לדברי חבריהם ואף כבונים עליהם, אבל ברמת הקול הדיון הוא לרוב חד-קולי, שהרי רוב תרומותיהם של תלמידים מתיישרות עם הקול הרשמי של המורה ושל תכנית הלימודים, והקולות העצמאיים הנדירים של תלמידים נושרים מתוך השיח.

STUDENT PARTICIPATION IN ISRAELI PRIMARY CLASSROOMS: EXUBERANT YET VOICELESS

Dr. Aliza Segal and Prof. Adam Lefstein

Ben-Gurion University

Israeli teachers are encouraged to foster discussion and dialogue, a policy environment that is reflected in official documents and in focus group data from our study. However, the implementation of these dialogic and imperatives in practice may undermine the very ideals they are meant to express.

One approach to dialogic pedagogy focuses on the interplay of voices: Whose voices are expressed and attended to in classroom discourse? And how do these voices play off of one another in creating new ideas and meanings? In particular, to what extent are students empowered to express their own voices, rather than reproducing the teacher or textbook's authoritative discourse? We explore these questions theoretically and empirically, through a case study exemplifying a phenomenon in Israeli classrooms that we call exuberant, voiceless participation.

Building on Bakhtin (1981, 1984, 1986), Hymes (1996) and Blommaert (2005, 2006), we argue that realizing voice involves (a) opportunity to speak, (b) expressing one's own ideas, (c) on one's own terms, and (d) being heeded by others. Employing this framework in an analysis of Hebrew language lessons in two Israeli primary schools, we identify patterns of exuberant, voiceless participation: students enthusiastically contribute to lively classroom discussion, often framing their contributions as dialogically responding to and building on one another's ideas, but at the level of voice the discussion is for the most part univocal since most student contributions are aligned with the official voice of the teacher and curriculum, and the rare independent student voices fall out of the conversation.

כשנושאים שנויים במחלוקת פוגשים את המציאות בכיתה: הוראת המורשת של אבות האומה

אייתי פולק, ד"ר עליזה סיגל, פרופ' אדם לפסטיין וד"ר אסף משולם

אוניברסיטת בן-גוריון

מחקר זה עוסק בהוראת נושאים פוליטיים שנויים במחלוקת בבית הספר היסודי בישראל. המחקר בוחן את היישום של תכנית הלימודים בנושא מנהיגותם של בן-גוריון ובגין ומתמקד בשלוש הדרישות המתחרות שהיא מציבה: (1) טיפוח זהות אזרחית באמצעות חשיפה לדמויות מפתח בהיסטוריה הלאומית של המדינה; (2) טיפוח חשיבה ביקורתית ויכולת התדיינות שקשורים בבירור ופיתוח מערכת ערכים אישית; (3) יצירת סביבה כיתתית דמוקרטית ותומכת. המחקר מתמקד בשאלה: כיצד המורות והתלמידים מתמודדים עם הדרישות הפדגוגיות והנושאות המתחרות בתכנית הלימודים?

טיפוח מעורבות אזרחית בכיתות הלימוד נידון במחקר משתי זוויות מנוגדות. מחד, יש הרואים בכך אמצעי לטיפוח מודעות פוליטית (Hess, 2009) ואזרחות דמוקרטית (Pace, 2015); מאידך, יש הטוענים כי החינוך האזרחי מאפשר את השעתוק התרבותי באמצעות החזרת השקפת העולם הרשמית של בעלי הסמכות בחברה (Apple, 1995). ההתנגשות בין שני האפיונים המנוגדים האלה משתקפת במלואה בהוראה של נושאים פוליטיים טעונים בחברות שסועות (Barton & McCully, 2007; Ichilov, 2003). לכך מתווספים אתגרים פדגוגיים דוגמת שמירת הסדר בכיתה בעת דיון בנושאים נפיצים (McNeil, 1986) וההתמודדות עם סביבה שהיא פחות יציבה מבחינה אפיסטמולוגית ומבחינת דפוסי השיח הכיתתיים (Nystrand et al., 1997; Bickmore, 2014).

זהו מחקר אתנוגרפי-בלשני (Rampton, Maybin & Roberts, 2014) שמבוסס על ניתוח של ששה שיעורים שבהם עסקו במורשתם הפוליטית והלאומית של "אבות האומה". הנתונים כוללים שיעורים מצולמים ומתומללים, רישומי שדה ותכנית הלימודים. באמצעות הכלים של ניתוח שיח מיקרו-אנליטי (Rampton, 2006) וניתוח טרנס-קונטקסטואלי (Silverstein & Urban, 1996) אנחנו מאתגרים את הדיכוטומיה המקובלת בהוראת האזרחות בין אינדוקטרינציה לטיפוח מעורבות אזרחית: בכיתות שחקרנו אכן מוצבות סוגיות שנויות במחלוקת פוליטית לחקירה משותפת, אך זו נעשית תוך שימוש בצעדי מניעה שמנטרלים את משמעותם ההיסטורית הנפיצה ומונעים חיכוך בין המשתתפים.

WHEN POLITICALLY CHARGED TOPICS MEET CLASSROOM REALITIES:

TEACHING THE LEGACY OF ISRAEL'S FOUNDING FATHERS

Itay Pollak, Dr. Aliza Segal, Prof. Adam Lefstein, & Dr. Assaf Meshulam

Ben-Gurion University

This study explores discussions of politically charged, controversial issues in Israeli primary classrooms. In particular, we focus on enactments of official curricula that pose three competing demands: (1) fostering civic identity via exposure to key national historic figures; (2) developing critical thinking and deliberation associated with personal values clarification; and (3) cultivating a respectful, democratic classroom environment. We ask: How do teachers and pupils manage these competing curricular and pedagogical demands? How are the various tensions expressed or mitigated?

Civic engagement in the classroom has been explored from two opposite perspectives. On the one hand, it is encouraged as a means of nurturing civic and political awareness (Hess, 2009) and of preparing students for active participation in deliberative democracy (Pace, 2015). On the other hand, civics education can become a platform for socio-cultural reproduction through the inculcation of official, authoritative perspectives (Apple, 1995). These conflicting characterizations are epitomized in teaching politically charged issues in deeply divided societies (Barton & McCully, 2007; Ichilov, 2003). Teaching controversial issues might also raise pedagogical challenges vis-à-vis maintaining classroom order when emotions flare up (McNeil, 1986) and by shifting teachers and students onto less stable ground epistemologically and discursively (Nystrand et al., 1997; Bickmore, 2014).

This linguistic ethnographic study (Rampton, Maybin & Roberts, 2014) analyzes six lessons in which teachers implemented new curricular materials regarding two of Israel's "founding fathers" and the historic events that form their controversial legacy. Data include video-recorded, transcribed lessons; field notes; and curricular materials. Using micro-analysis of discourse events (Rampton, 2006) as well as trans-contextual analysis (Silverstein & Urban, 1996), we problematize the civics-as-deliberation and civics-as-indoctrination dichotomy: while controversial historical and political dilemmas are ostensibly subjected to joint scrutiny, the teachers engage in preemptive moves to mitigate potential volatility and defuse points of contention. The analysis shows how these competing ideas co-exist, and negotiated within the same curricular and interactional spaces.

שיח פדגוגי מקצועי של מורים בבתי ספר בחינוך הערבי בישראל

איסלאם אבו אסעד

אוניברסיטת בן-גוריון

ישיבות צוות בבתי הספר נחשבות לקהילות למידה של מורים, אשר עשויות לאפשר התפתחות מקצועית ולייצר/לקדם הזדמנויות למידה באמצעות שיח פדגוגי (Horn & Kane, 2015). אחת הבעיות היא שעצם קיומן של ישיבות המורים, לא מספקת בהכרח הזדמנויות ללמידה. לצורך כך יש לוודא כי השיח מאפשר לכל המשתתפים הזדמנויות לראות, לדון, ולהיות מעורבים בפרקטיקות משותפות (Levine & Marcus, 2010; Horn, 2007;). (2012). יעילות השיח והלמידה תלויה בשימוש בייצוגים אותם בוחנים במשותף, כגון: עבודות תלמידים, טקסטים מספרי לימוד, שחזור אירועים שהתרחשו בכיתה (Horn & Kane, 2015).

עקרונות שיח אלה משקפים הנחות מערביות, אשר בבסיסן מוצג אידיאל של מערכת יחסים שוויונית והדדית, המאופיינת בשיתוף פעולה, מעורבות ושקיפות בשיח, שלא דווקא מתאימות למורים מהתרבות הערבית. מטרת המחקר לאפיין את דפוסי השיח הפדגוגי של מורים בישיבות צוות בבתי ספר בחינוך הערבי, בעקבות המפגש עם נורמות שיח מערביות, ולבחון כיצד ההקשר החברתי תרבותי מעצב דפוסי שיח אלה, וכיצד מכך מבנה הזדמנויות למידה של מורים.

המחקר הינו חלק ממחקר מבוסס עיצוב שמטרתו טיפוח מנהיגות פדגוגית של רכזים לשם שיפור השיח המקצועי בבתי-הספר. מחקר אתנוגרפי בלשני, המתמקד בחקר מקרה של בתי ספר יסודיים ממלכתיים-ערבים. הנתונים נאספו מישיבות צוות שבועיות של מורים, על-ידי תצפיות משתתפות בהן הוקלטו הישיבות הקלטות שמע-אודיו, תומללו קטעים העולים בהם הבדלים במאפייני השיח ונותחו ניתוח שיח מיקרו-אנליטי. נערכה השוואה בין הנתונים מהחינוך הערבי, לנתונים מהחינוך העברי אשר נאספו במסגרת המחקר הרחב.

נמצא כי קיימת שונות באינטראקציה בין מורים בישיבות צוות בבתי ספר ערביים ויהודיים. שונות זו, משתקפת בין היתר במרחב הניתן למורים להביע עמדות ביקורתיות והשקפות עולם שונות ומנוגדות לזרם המרכזי, או תגובות רב-גוניות. ניתן להצביע על שונות במקורות הסמכות המופעלים בהובלת השיח.

**TEACHER PROFESSIONAL PEDAGOGICAL DISCOURSE IN SCHOOLS
IN ISRAELI ARAB EDUCATION**

Islam Abuasaad

Ben-Gurion University

Staff meetings in schools are often considered to be professional learning communities, which provide opportunities for professional learning through participation in pedagogical discourse and problem-solving (Horn & Kane, 2015). To be effective, the dialogue must provide participants with opportunities to share and discuss problems of practice in a supportive and reciprocal environment (Levine & Marcus, 2010; Horn, 2007, 2012).

These ideas reflect Western assumptions about discourse and professional community that privilege equal and reciprocal relationships, collaboration, involvement and transparency. To what extent are these assumptions appropriate in Arab schools?

This study aims to characterize the patterns of teachers' pedagogical discourse in staff meetings in Arab schools that are participating in an intervention in teacher collaborative discourse based on Western discourse norms. It examines how these patterns are shaped by the social and cultural context, and their consequences for teachers' opportunities to learn.

The study is part of a design-based research study aimed to develop coordinators' pedagogical leadership by improving their professional discourse in schools. It employs linguistic ethnographic methods in a case study of Arab primary schools. Data was collected by participant observation and audio-recording of weekly staff meetings. Select segments were transcribed and analyzed in detail.

Interaction among teachers in staff meetings in Arab and Jewish schools appear to differ considerably. This difference is reflected in the space that is given to teachers to express critical positions and divergent points of view. It is also reflected by different sources of power and authority that are invoked in the discourse.

מעמד המורה בעידן הניאו-ליברלי בראי הפריפריה

חניטה חדד

אוניברסיטת בן-גוריון

כיום, לאור הדומיננטיות של השיח הניאו-ליברלי במדינות המערב, חל שינוי בתפקיד המדינה. חוקרים ביקורתיים טוענים ששינוי זה מתבטא במתח שבין מופעה של המדינה כ'מדינה חלשה' ובין מופעה כ'מדינה חזקה'. לשינוי שחל בתפקיד המדינה יש השלכות על תפיסת החינוך, מטרותיו ותפקיד אנשי החינוך. אם כן, לרפורמות הניאו-ליברליות בחינוך השפעה ניכרת על תפקיד המורה ומעמדו. מאמר זה מציג ניתוח נתונים ראשוני ממחקר אשר בחן את האופן שבו מגדירים מורים המלמדים בפריפריה היהודית בישראל, את תפקידם לאור המתח המתקיים בין שני שדות שיח: ניאו-ליברליזם ופריפריה. הקבוצות המשתייכות לפריפריה היהודית בישראל מצויות בקונפליקט, כאשר מצד אחד הן סובלות מהדרה כלכלית ותרבותית בחברה הישראלית, אך מצד שני הן מוכלות בשל יהדותן.

מחקר זה הינו מחקר איכותני שנערך במשך שנתיים בשלושה בתי הספר המשתייכים לשלושה סוגים שונים של פריפריה: בית ספר הממוקם במרכז הגיאוגרפי אך משתייך לפריפריה החברתית-תרבותית וכלכלית, בית ספר הממוקם בפריפריה הגיאוגרפית אך משתייך למרכז החברתי-תרבותי והכלכלי, ובית ספר הממוקם בפריפריה הגיאוגרפית ומשתייך לפריפריה החברתית-תרבותית וכלכלית. בכל בית ספר דגמתי עשרה מורים, רכזים ומנהלים שאותם ראיינתי ראיונות עומק חצי-מובנים. מחקרי כלל עריכת תצפיות ישירות בשיעוריהם של 16 מורים פעם בשבועיים במשך שנה עד שנתיים. כמו כן ערכתי תצפיות ישירות על פעילויות שונות שערכו בתי הספר ותצפיות פתוחות על ההתנהלות היומיומית של בתי הספר.

ממחקרי עולה כי בניגוד לציפיות, מורים בפריפריה החברתית-כלכלית מצליחים לשמור על האוטונומיה שלהם כמורים, משום שהם מבינים שהם אינם יכולים להתחרות בבתי הספר במרכז ולכן הם אינם "במשחק". הבנה זו מאפשרת להם לאתגר את השיח הניאו-ליברלי ולהגדיר את תפקידם במושגים של אחריות ולא של אחריותיות.

**THE RECONSTRUCTION OF TEACHERS' ROLE IN NEO-LIBERAL ERA-
A VIEW FROM THE ISRAELI JEWISH PERIPHERY**

Hanita Hadad

Ben-Gurion University

Today, in light of the dominance of neo-liberal discourse in western countries, the role of the state has changed and is often conceptualized as the tension between the weak and the strong state. This tension affects also state education systems. To a great extent, neo-liberal reforms in education, which promote competition, consumers' practices, standardization and accountability, have reshaped teachers' role. This paper presents preliminary data from a study that explored the ways in which teachers working at schools located in the Jewish periphery in Israel interpret their role in light of the tension between two discursive fields: neo-liberalism and the periphery. The Israeli Jewish peripheries characterized by the conflicting position in Israeli society. While it is culturally and economically marginalized, it is still included based on its Jewish national and religious identities.

This paper is a product of two years qualitative micro-political research, in three peripheral high-schools, each represents a different type of "periphery"- one located at the geographical as well as socio-economic and cultural periphery, the other located at the geographical center but otherwise is peripheral, and the third located at the geographical periphery but serves high-middle class population. Data gathered through participant observations, shadowing 16 teachers in their classrooms and schools activities and through semi-structured interviews with 30 teachers and head-teachers.

Results indicate that in contrary to expectations, teachers in the socio-economic and cultural periphery, realizing that they cannot compete with "stronger" schools, manage to preserve their autonomy and often counter neo-liberal practices.

**GETTING YOUR STUDENTS TO PERFORM WELL: EVALUATION, MANAGEMENT AND THE
MAKING OF “GOOD STUDENT” IN CONTEMPORARY CHINA’S PUBLIC SCHOOLS**

Dr. Min Zhang

Hebrew University of Jerusalem

In China, as in other post/late-socialist countries, new management practices - under the name of audit - have been increasingly applied to public institutions (especially in educational system) since late 1990s and are often labeled as one of the quintessential neoliberal governing techniques. However, the form of auditing practices in local context is usually a combination of neoliberal rationality and other legacies (such as personal networks (*guanxi*) or socialist centrally-planned systems). In this article, drawing from an ethnographic study of a middle school in a rural county town located in Northwest China, I explore how the infiltration of performance evaluation (*jixiao pinggu*) and responsibility investigation (*zeren zhuijiu*) system causes schoolteachers' active and creative involvement in classroom management. My account here focuses on the divergence of strategies implemented by local teachers to cope with the fierce competition (between students, teachers, school administrators, and different schools) that is intensified by the policies with regard to the evaluation and responsibility. I show that in this process audit itself has become increasingly instrumental and the highly-disciplined “striving individual” (Yan 2011), rather than the entrepreneurial neoliberal subjects, have been promoted and produced. In addition to provide a Chinese case of the expansion of audit culture, I further argue that the framework of neo-liberalism, originally based on Western practices, must be carefully re-examined when applied in other contexts.

גלובליזציה בחינוך ושיפוטי צדק חברתי
הערכות של מורים ותלמידים ישראלים במגזר היהודי והערבי

פרופ' קלרה סבג - אוניברסיטת חיפה

ופרופ' נורה רש - האוניברסיטה העברית בירושלים

מחקר זה בודק לעומק את תפיסותיהם של תלמידים ומורים את המושג צדק חברתי, תוך בחינת האופן בו תפיסות אלה מושפעות מהגלובליזציה בחינוך ומתנאים מקומיים (מדינת לאום). אנו מבצעות חקר מקרה של בתי-ספר ישראלים. אנו דנות בסטטוס של הציונות ההגמונית ושתי פרספקטיבות משפיעות בתחום הגלובליזציה בחינוך – ניאו-מוסדית (תרבות עולמית) וביקורת פוסט-קולוניאליסטית כנגד ניאו-ליברליזם – ומציעות היפותזות מתחרות לגבי תפיסות הצדק החברתי המוטמעות בתוכן. על רקע זה, אנו חוקרות כיצד תפיסות צדק חברתי מתווכות על-ידי הבדלי דורות – מורים לעומת תלמידים ישראלים – והבדלי סקטור חינוכי, המשקפים את החלוקות העיקריות בחברה הישראלית: יהודים וערבים-ישראלים. המדגם המייצג של תלמידים כולל כ-5,000 נחקרים ונחקרות ב-48 חטיבות ביניים (3368 תלמידים יהודים ב-33 חטיבות ו-1,716 תלמידים ערבים ב-15 חטיבות). הנתונים נאספו ב-2011 כחלק ממחקר רחב יותר בנושא תחושות צדק וזיקות אזרחיות שונות. הממצאים הראו העדר הלימה מלאה עם שלושת הפרספקטיבות שנבחנו: אתוס ציוני הגמוני, ניאו-מוסדית וניאו-ליברלית. לעומת זאת, הממצאים מראים כי נחקרים משלבים מסורות מקומיות וגלובליות ויוצרים תפיסות מעורבות של צדק חברתי.

**NOTIONS OF SOCIAL JUSTICE AND EDUCATIONAL GLOBALIZATION:
EVALUATIONS OF ISRAELI TEACHERS AND STUDENTS ACROSS SECTORS**

Prof. Clara Sabbagh, University of Haifa

and Prof. Nura Resh, Hebrew University of Jerusalem

The study delves into students' and teachers' notions of social justice (social justice judgments or SJJ), examining how they are shaped by both educational globalization and local (nation-state) conditions. Using the Israeli school setting as a case study, we discuss the status of hegemonic Zionism and two influential perspectives of educational globalization – world culture and the post-colonial critique of neo-liberalism – and derive competing hypotheses about the notions of social justice embedded in them. Against this background, we investigate how SJJ are affected by generation – Israeli teachers and students – and by educational sectors that mirror the society's major divide: Jewish and Israeli Arab. As expected, Israeli (Jewish and Arab) teachers and students can be conceived as agents who play an important role in recreating national heritages and who differently interpret the ways educational globalization impacts their lives.

משפחה במבט משווה

יו"ר ומתדיינת: עדנה לומסקי-פדר

האוניברסיטה העברית בירושלים

המושג עוסק ב'עבודת משפחה' כסוכן חיברות במציאות היום-יום, ובעיקר במקום של המשפחה במוביליות בין דורית. ב'עבודת משפחה' הכוונה למסרים שמעבירה המשפחה לילדיה, לחלוקת העבודה בין חבריה, לפרקטיקות הפעולה במציאות היום יום ולאופן הגיוס של המשאבים החומריים והסמליים של המשפחה. כל אחת מהעבודות בוחנת 'עבודת משפחה' באופן אחר, אך הן חולקות שלוש נקודות מוצא משותפות: הראשונה, המשפחה יכולה לשמש סוכן שעתוק חברתי כמו גם סוכן שינוי. השנייה, האופן שבו המשפחה מתארגנת ופועלת משתנה בהקשרים אתנו-מעמדיים שונים. שלישית, העבודות כולן משתמשות בגישה הפרשנית ומבוססות על מתודולוגיה איכותנית.

THE FAMILY – FROM A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Chair and Discussant: Prof. Edna Lomsky-Feder

Hebrew University of Jerusalem

The session explores 'family work' as an agent of socialization in everyday life while focusing on the family's role in intergenerational mobility. The concept 'Family work' indicates the messages the family communicates to its young ones, the family division of labor, the various practices its members carry out in routine life and the ways it uses its material and symbolic resources. Each paper in the session studies a different aspect of family work, yet they all share three common points of departure: First, the family is both an agent of change and of reproduction. Second, the family work varies according to its ethno-class context. Third, all the papers employ qualitative-interpretative methodology.

טיפוח מתוכנן וצמיחה טבעית: תפיסות של חינוך נאות של ילדים בקרב אמהות רוסיות, פלסטיניות

ויהודיות ממעמד בינוני בישראל

ד"ר דבי גולדן, אוניברסיטת חיפה

ד"ר לורן ארדריך, מכללת לוינסקי ומכון מופ"ת

ד"ר סוטה רוברמן, מכללת גורדון, המכון לחקר הטיפוח בחינוך, האוניברסיטה העברית בירושלים
בחברה התעשייתית והפוסט-תעשייתית יש לחינוך בית ספרי תפקיד בעל חשיבות הולכת וגדלה, לא רק לציווד הילדים בידע ובמיומנויות אלא אף להגדרת המיקום החברתי והניידות החברתית הפוטנציאלית. בראש ובראשונה נשים הן הנוטלות את מרב האחריות להחלטות הנוגעות לחינוך הילדים ולהוצאתן אל הפועל, ובכלל זה תיווך היחסים בין הבית לבית הספר. תפיסות ופרקטיקות של אימהות נוצרות בתגובה לדרישות ולציפיות החברתיות המשתנות מאימהות בכל הנוגע לחינוך ילדיהן ובתגובה לדרישות שמעמידים בפניהן מוסדות החינוך. העשייה של אימהות בתחום זה עשויה אפוא לחשוף בבירור עמדות בנוגע לאימהות "ראויה", שהתגבשו בהשפעת גורמים חברתיים ותרבותיים. בהרצאה זו אנו מבקשות להראות כיצד מיקום חברתי ורקע תרבותי שונים מעצבים תפיסות שונות ביחס לאימהות ראויה ואופני מעורבות שונים של אימהות בחינוך ילדיהן.

ההרצאה לקוחה מתוך מחקר השוואתי המתמקד באימהות ממעמד הביניים משלוש קבוצות חברתיות-תרבותיות בישראל: יוצאות ברית המועצות לשעבר, פלסטיניות ישראליות ויהודיות ישראליות ילידות ישראל. המחקר הרחב, המבוסס על ראיונות עומק ותצפיות, בוחן כיצד אימהות אלו חולקות הבנה משותפת, ובה בעת גם נבדלות בהשקפותיהן בנוגע לחינוך הראוי לילדיהן ובנוגע לתפקיד שלהן בהבטחתו. ממצאים ראשוניים מראים שכל האמהות שותפות לתפיסה אקטיביסטית של אמהות, המניחה שיש להשקיע בחינוך הילדים באופן מכוון, מתוכנן ואינטנסיבי. במובן זה, תוך הישענות על ההבחנה שהציעה אנט לארו (Lareau, 2003) בין פרקטיקות אימהיות בקרב נשים ממעמד הביניים ומעמד הפועלים בארה"ב, באופן כללי הנשים במחקר שלנו בהחלט מיישמות אמהות מהסוג של "טיפוח מתוכנן" ולא "צמיחה טבעית". יחד עם זה, כפי שהממצאים מראים, נשים בשלוש הקבוצות השונות מפרשות "טיפוח מתוכנן" באופנים שונים, ומחזיקות בדעות שונות לגבי מה אכן הכרחי לטפח, ובאיזו דרכים, ומה אפשר להשאיר ל"צמיחה טבעית".

**CONCERTED CULTIVATION AND NATURAL GROWTH: PERCEPTIONS OF A PROPER
EDUCATION FOR CHILDREN AMONG RUSSIAN, PALESTINIAN AND JEWISH MIDDLE-CLASS
MOTHERS IN ISRAEL**

Dr. Deborah Golden, University of Haifa

Lauren Erdreich - Levinsky College of Education, MOFET Institute
and Sveta Roberman

Gordon Academic College for Education, Research Institute for Innovation in Education,
Hebrew University of Jerusalem

Education plays an increasingly important role in equipping children with knowledge, practical and social skills, as well as defining social location and potential social mobility. It is women who are primarily responsible for ensuring the production of an educated person. Practices and perceptions of mothering are produced in response to changing requirements and expectations of what mothers can and should be doing in relation to their children's education and the demands of educational institutions. This paper is based on a broad, cross-cultural, ethnographically-informed interview study of middle-class mothers from three social-cultural groups in Israel: Russian newcomers, Palestinian Israelis and Jewish native-born. We ask: What are mothers' understandings of a proper education for their children and of their role in ensuring this? How do class and culture conjoin in shaping perceptions and practices of educating children?

Findings show that all the women in our study adhere to an activist perception of motherhood, assuming that their engagement in their children's upbringing and education must be purposefully, properly and intensively pursued. Using Lareau's (2003) distinction between middle and working class modes of mothering, mothers in our study definitely fall into the "concerted cultivation" camp, rather than that of "accomplishment of natural growth". Within this broad category, however, women across the three groups adopt different interpretations of "concerted cultivation", and cluster differently regarding what they view as needing "concerted cultivation" and what may be left to "naturally grow". Initial findings show that Palestinian mothers view their role as ensuring the "well-invested child" - primarily through intensive engagement in navigating their children's schooling, while leaving the development of Palestinian national identity to "natural growth"; Russian mothers view their role as ensuring their children's proper "development" (*razvitiye* in Russian) - primarily through an intensive schedule of scholastic and cultural extra-curricular enrichment activities, rather than engaging with school; Jewish native-born Israeli mothers seek to bind together cultivation of child with cultivating an intimate home and family environment. Thus, whilst the women share certain ideas about mothering and education, these are also differentially shaped by their endeavors to maintain and secure their position in the middle-class, as well as by distinct cultural models of mothering and education.

המשפחה כסוכן של שינוי חברתי: מבט השוואתי על הון משפחתי

אדם הישראלי

האוניברסיטה העברית בירושלים

המחקר הנוכחי עוסק בשלוש קבוצות של צעירים מיישובי הפריפריה הישראלית - מזרחים, רוסים ופולסטינאים אזרחי ישראל - אשר בניגוד למרבית חבריהם ללימודים הגיעו ללמוד באוניברסיטה וברובם יהיו גם "דור ראשון להשכלה גבוהה" במשפחתם.

מתוך המבט על 'פורצי הדרך' הללו העבודה הנוכחית מבקשת להרחיב ולשכלל את הדיון בקשר שבין משפחה והשכלה גבוהה בשני כיוונים: הראשון, דיון במשפחה כסוכן שינוי הפורץ מחסומים מבניים של שעתוק וזאת בניגוד לספרות המצביעה בעיקר על המשפחה כסוכן שעתוק של אי שוויון מעמדי. והשני, בחינת הדרכים השונות באמצעותן המשפחה פועלת כסוכן שינוי מעמדי כאשר הדרכים משתנות על פי ההצטלבות בין מעמד למשתנים נוספים (Intersectionality): אתניות, הגירה ולאומיות.

ניתוח הראיונות מלמד כי כל המשפחות (בשלושת הקבוצות) הפועלות כסוכן שינוי מאופיינות ב'הון משפחתי'. כלומר, הן מגייסות את המשאבים החומריים, הרגשיים, התרבותיים והחברתיים של המשפחה כדי לקדם מוביליות בין דורית באמצעות השכלה. אך, הן עושות זאת בדרכים שונות ובהתאם למיקומן בהיררכיות החברתיות: המשפחות המזרחיות מציבות את אתוס ההשכלה כערך המבחין בינן לבין סביבתן (המשפחה המורחבת והקהילה) תוך שהן מאמצות שיח מריטוקרטי אשר עוקף את הזהות האתנית בכדי להתקדם לעבר המרכז הישראלי; המשפחה הרוסית, בניגוד למזרחית, אוהזת בזהות האתנית ובהון התרבותי הצמוד לה תוך כדי עדכון משמעות ההשכלה בתנאים של הגירה. ההורים מדגישים את המשמעות הפרגמטית של ההשכלה לשם מוביליות כלכלית; המשפחה הערבית מקנה לילדיה חינוך מודרני מטפח בילדים תפיסה של עצמאות ואינדיבידואליזם וחלק בלתי נפרד מפרויקט זה הוא הרכישה של השכלה גבוהה. ההשכלה היא הדרך למוביליות חברתית הפתוחה להם בעיקר מהיותם מעוט לאומי שהאפשרות שלו להגיע למרכז החברתי חסומה.

משפחה ועבודה גבולות אתנו-מעמדית

ד"ר יוספה טביב-כליף

מכללת דוד ילין

עבודה זה בוחנת את היחסים הבין דוריים במשפחה דרך העדשה האתנו-מעמדית. באופן ספציפי יותר, העבודה בוחנת כיצד צעירים מזרחים בני מעמד נמוך מצד אחד וצעירים אשכנזים בני מעמד בינוני מצד שני, מציגים יחסים אלו ורותמים את הקשר עם ההורים/משפחה כדי להסביר את השתלבותם בחברה הבוגרת.

העבודה מבוססת על שיטת מחקר ייחודית ('ביוגרפיה אתנוגרפית') הכוללת ראיונות חוזרים ונשנים עם הנחקרים לאורך זמן לצד מעקב אתנוגרפי אחריהם בזירות שונות של היומיום, לרבות הזירה הווירטואלית. שיטה זו מאפשרת לעקוב ב"זמן אמת" (on-line) אחר התנהלותם של הנחקרים ביומיום, ולהתחקות אחר זהותם האתנית בזירות הפעולה השונות וביניהן הזירה המשפחתית.

מניתוח הממצאים עולה כי למרואיינים המזרחים בני המעמד הנמוך מטרה ברורה ומפורשת והיא להתקדם ולהיות מוביליים יותר מהוריהם. בין אם מרואיינים אלה מצליחים בפרויקט המוביליות ובין אם לא, הם מפרשים זאת במסגרת היחסים שהם מנהלים עם הוריהם כאשר מרביתם מנהלים קשר אמביוולנטי הנע בין רגשות של כבוד ומחויבות להורים לבין תחושה של בושה וכמיהה להורים "תקניים" מבחינת תרבותית. במהלך פרשני זה יש מי שדוחקים את זהותם האתנית המזרחית המזוהה עם ההורים לטובת אימוץ זהות מעמדית, אחרים שמציבים את האתניות המסורתית של ההורים במרכז זהותם, ויש שמנסים לבנות זהות אתנו-מעמדית חדשה. לעומתם, המטרה של המרואיינים האשכנזים בני המעמד הבינוני היא בראש ובראשונה לשמור על המעמד ההגמוני של הוריהם שאינו מובטח להם כבוגרים. פרויקט שימור זה צובע את יחסיהם עם ההורים והמרואיינים מדגישים את ההמשכיות והדמיון בין מסלול החיים שלהם לבין זה של הוריהם, מאמצים את הזהות המעמדית, העיוורת לאתניות הלבנה, ומסבירים את הפער הקיים בינם לבין הוריהם כמונחים של 'יחידות דוריות' ולא כמונחים של פערים תרבותיים.

FAMILY AND ETHNO-CLASS BOUNDARY-WORK

Dr. Yosepha Tabib-Calif

The David Yellin College of Education

This study addresses intergenerational family relations through the ethno-class lens. More specifically, it examines how low-class Mizrahi and middle-class Ashkenazi Jews present and refer to their relations with their parents or family to explain their integration in adult society. The study's unique methodology – ethnographic biography – involves recurring, longitudinal in-depth interviews combined with ethnographic follow-up of participants in various spheres of their daily lives, including the virtual one. This allows for real-time, online observations, and in particular, examining how participants' ethnic identities play out in the family and other arenas. Our findings show that low-class Mizrahi interviewees have a clear and explicit objective, which is to advance and be more socially mobile than their parents. Whether they succeed or not, this is interpreted in terms of their relations with their parents, with most reporting an ambivalent relationship that ranges between respect and commitment on the one hand, and a sense of shame and longing for culturally “normative” parents on the other. In this interpretive mode, some downplay the ethnic Mizrahi identity they associate with their parents in favor of adopting a class identity; others consider their parents' traditional ethnicity to be central to their identity; while still others try to establish a new ethno-class identity. Conversely, the objective of middle-class Ashkenazi interviewees is above all to preserve their parents' hegemonic status, which is no longer ensured to them as adults. This preservation project colors their relations with their parents in such a way that they tend to emphasize the continuity and similarity between their life course and their parents', adopt the previous generation's color-blind class identity, and explain the gap between them and their parents in terms of generational units rather than culture.

חינוך ערבי-יהודי דו-לשוני בישראל: פרספקטיבות מחקריות על קידום תהליכים של שינוי חברתי באזורי

סכסוך באמצעות חינוך

יו"ר מתדיין: ד"ר צבי בקרמן

האוניברסיטה העברית בירושלים

החינוך המשותף הערבי-יהודי הדו-לשוני מציב, למרות המספר הצנוע של המוסדות המשותפים, את האתגר הגדול ביותר למערכת החינוך ההגמונית הישראלית. החינוך המשותף מערער על ההפרדה ההיסטורית בין ערבים ויהודים במערכת החינוך, ומשנה תפיסות קיימות לגבי מה ערבים ויהודים יכולים ולא יכולים לעשות יחד. פאנל זה בוחן היבטים שונים של החינוך הערבי-יהודי הדו-לשוני, אשר טרם נחקרו בארץ, ומתכתב עם ניסיונות לקדם שינוי חברתי ופוליטי במקומות אחרים בעולם באמצעות חינוך רב-תרבותי. הדוברת והדוברים בפאנל מפנים את תשומת הלב להיבטים של החינוך המשותף בארץ הן בתוך הכיתה והן מחוץ לבית הספר, ובכך מעשירים ומרחיבים את הספרות הקיימת בתחום.

מירב בן נון תדון בהשפעה של החינוך המשותף על הקהילה הבית ספרית והשלכותיו על בניה של חברה משותפת. אסף משולם מפנה מבט השוואתי לסיבות המניעות הורים לבחור לשלוח את ילדיהם לבתי ספר דו-לשוניים בישראל ובארה"ב. בוב מרק ידון בדפוסי השתתפות של תלמידים בכיתה ערבית-יהודית ובהשלכות של דפוסים אלה על המטרות של החינוך הערבי-יהודי. צבי בקרמן, שחקר את בתי הספר המשותפים בארץ באופן המקיף ביותר, יקשור בין ההרצאות השונות ויגיב לדברים.

**ARAB-JEWISH BILINGUAL EDUCATION IN ISRAEL: IMPLICATIONS FOR ADVANCING SOCIAL
CHANGE THROUGH EDUCATION IN CONFLICT-RIDDEN AREAS**

Chairperson and respondent: Dr. Zvi Bekerman

Hebrew University of Jerusalem

Integrated Arab-Jewish bilingual schools may not be a major force in the Israeli education system, however it has become difficult to ignore the challenges that they present to commonly-held perceptions of what Jews and Arabs can and cannot do together. This panel examines Arab-Jewish bilingual education in light of attempts elsewhere in the world to advance social and political change through multicultural educational work. This turns the speakers' attention towards aspects of Arab-Jewish education, both in the classroom and outside of the school, that have yet to be addressed by literature in the field.

Merav Ben Nun will discuss the influence of Arab-Jewish education on the school community and its implications for the construction of a shared society. Assaf Meshulam looks at parents' motivation in sending their children to bilingual schools in Israeli and North American contexts. Bob Mark examines classroom practice and its implications for the goals of an Arab-Jewish school. Zvi Bekerman, who has conducted the most extensive research on Arab-Jewish bilingual education, will tie the presentations together as chairperson and respondent.

הרחבת ההשפעה של החינוך המשותף: בניית קהילות משותפות ומרחבים משותפים בחברות הנמצאות

בסכסוך

ד"ר מירב בן-נון

מכללת אורנים, ארגון יד ביד

תחום החינוך לשלום, על היבטיו האקדמיים וגילויי החינוכיים-פדגוגיים, מתבסס על תיאורית השערת המגע של גורדון אלפורט (Allport 1954) ותיאוריות שהתפתחו ממנה (Pettigrew, 1998). הגם שתיאוריות אלו שימשו רקע למאות מחקרים שנעשו בתחום החינוך לשלום, כמעט ולא קיימת התייחסות מחקרית לשילוב בין תחום זה ובין הידע והניסיון המעשי שהצטבר בתחום בניית קהילות.

במהלך השנים האחרונות הוקמו בישראל מסגרות חינוך דו-לשוניות משותפות ליהודים וערבים, לרוב כתוצאה מפעילות של הורים ופעילים שקידמו את הנושא בשיתוף פעולה עם עמותת "יד ביד". בעוד שכיום, רוב הקשרים הקיימים בין יהודים וערבים בישראל מבוססים על צרכי עבודה ומסחר, וקשרי חברות ואמון עמוקים יותר כמעט ולא נוצרים, המסגרות הקהילתיות של "יד ביד" מזמנות אפשרויות לבניית קשרים חברתיים מורכבים דרך פעילויות שונות, דוגמת: טיולי משפחות, פעילויות תרבות, מפגשי דיאלוג, וכנסי פעילים. פעילויות אלה מתקיימות תודות למחלקת הקהילות שהקימה עמותת "יד ביד", במסגרתה עוסקות מארגנות קהילתיות בבניית קהילות משותפות וחיזוק הקשרים הבין-אישיים בין הורים ופעילים נוספים, במאמץ לבסס חברה משותפת - ופעילה - של יהודים וערבים בישראל.

הרצאה זו תתאר את תחילתו של מחקר המשלב בין שני שדות המחקר, שמטרתו לבחון את מידת ההשפעה שיש לקהילות המשותפות על חבריה בהיבטים של תפיסת הזהות האישית והקולקטיבית, וכן את האופן שבו תופסים חברי הקהילה את מקומם בחברה. בנוסף, המחקר מברר - באמצעות ראיונות של חברי קהילה ותצפיות על פעילות קהילתית - את התרומה האפשרית של פעילות במסגרת קהילתית לתחום החינוך לשלום ולפתרון קונפליקטים במובנם המעשי והתיאורטי.

**EXPANDING THE IMPACT OF INTEGRATED SCHOOLING: DEVELOPING SHARED
COMMUNITIES AND SHARED SPACES IN SOCIETIES SEGREGATED BY CONFLICT**

Dr. Merav Ben-Nun

Oranim Academic College, Hand in Hand Organization

Scholars of peace education rely heavily on Alport's (1954) contact theory and its developments (Pettigrew, 1998). While serving as the theoretical base for hundreds of peace education initiatives and studies, this research has had little engagement with the field of community organizing. This paper describes research examining the possible impact and enhancement of peace-building work through the development of shared communities of Jews and Arabs, and explores the significance of these communities on individuals in their sense of personal and collective identity, and their influence on society.

Recently, new integrated bilingual Jewish-Arab schools have developed in Israel, mostly as a result of parent organization and through cooperation with Israel's Hand-in-Hand organization. Concurrently, Hand-in-Hand, a civil society non-profit organization, built its community department, and community organizers have led the development of adult shared communities whose purpose is to deepen connections between parents of students studying at the integrated schools as well as non-parents who are interested in being involved and working towards shared societies. While relations between Jews and Arabs exist in economic and occupational spheres, it is uncommon that these relations defy boundaries to extend to more interrelated and complex social relations. Yet, members of Hand in Hand communities interact together socially, partaking in family excursions, afterschool activities, and adult cultural and social encounters. Through interviews and observations of the community work, this research seeks to enhance understanding of the influence of shared community, and the potential impact on aspects of peace education and peace building theory and practice.

בחירות הורים בבתי"ס דו-לשוניים דו-סטריים בארה"ב ובישראל – ניתוח תלוי-הקשר

ד"ר אסף משולם

אוניברסיטת בן-גוריון

מודל החינוך הדו-לשוני, דו-סטרי, זוכה לפופולריות גוברת בעשורים האחרונים בארה"ב, ועמה גובר גם המחקר על הסיבות המניעות הורים לבחירה במודל זה. לצד הפריחה במחקרים בנושא זה בארה"ב, התפתח גם בישראל מחקר על בחירות הורים בבתי"ס דו-לשוניים (ערבים-יהודים). על-אף ההכרה בהשפעת הקונטקסט בו פועלים בתי"ס על אופיים ומכלול פעילותם (Baker, 2011), לא קיימים מחקרים המשווים בין בתי"ס דו-לשוניים, דו-סטריים, הפועלים בקונטקסט לאומי ותרבותי שונה. מטרת מחקר זה היא ראשית, למלא חלל זה באמצעות מטא-סינתזה של מחקרים בארה"ב ובישראל על הסיבות המניעות הורים בבחירה בבתי"ס דו-לשוניים. שנית, באמצעות מטא-סינתזה זו המחקר יראה כי ניתוח של בחירות הורים בבתי"ס חייב להיות כזה המושפע מחשיבה תלוית-הקשר ותלוית-יחסי-כוח חברתיים (Apple, 2014; Apple et al., 2003). ניתוח שכזה יאפשר לשפוך אור לא רק על הדמיון, אלא בעיקר על השוני הקיים בין ממצאים ממחקרים על בחירות הורים ישראלים וערבים-פלסטינאים, ובין הורים בארה"ב. בחינת בחירות הורים מפרספקטיבה שכזאת מאתגרת הסברים מסורתיים וחד-ממדיים לפעולתם של יחסי-כוח חברתיים (Apple et al., 2003) וחושפת את ריבוי הדינמיקות המתקיימות בין תרבות ובין כוח/עצמה בהקשרים חברתיים שונים, ואת השפעותיהם על בחירות הורים בסוג זה (או אחר) של בתי-ספר.

CONTEXTUALIZING MOTIVATION FOR BILINGUAL EDUCATION IN ISRAEL AND THE US

Dr. Assaf Meshulam

Ben-Gurion University

The number of dual-language education programs and schools has been on a constant rise in the US since the late 1980s. With the increase in the popularity of dual-language education, the research interest in parental choice of these programs has similarly burgeoned. While the most extensive studies have been conducted in the US context, there has been significant research of this subject elsewhere as well, notably in Israel. Although awareness of differences between bilingual schools across contexts exists (Baker, 2011), divergences across national and cultural contexts in parental choice of dual-language bilingualism have yet to be explored in the literature. The purposes of this paper are, thus, twofold: First, it addresses this gap by providing a Meta synthesis of US and Israeli research on parental motives in choosing these programs. Second, the paper argues that relational and contextual thinking (Apple, 2014; Apple et al., 2003) about parental choice of dual-language programs is crucial to understanding the convergences and, more significantly, fundamental divergences that emerge between the findings in the Israeli studies on Israeli-Jewish and Israeli-Palestinian parents' motives for choosing dual-language (Arabic-Hebrew) education and the findings of the US studies. Such a perspective exposes the multilayered dynamics between culture and power in different social contexts and counters any tendency to apply simple formulas (Apple et al., 2003) in unraveling and categorizing parents' motives for choosing this (or any) form of education.

על תפיסת התרבות בחינוך הרב-תרבותי

ד"ר בוב מרק

וואחת אל-סלאם/נווה שלום

ההרצאה דנה בפרקטיקות של הוראה בבית ספר ערבי-יהודי. הדיון מתמקד באופן שבו פרקטיקות אלה עלולות למקם ילדים יהודים וערבים באופן שונה בכיתה. ההרצאה מתבססת על מחקר איכותני הבנוי על תצפיות בכיתה ו' של בית ספר ערבי-יהודי לאורך שנת לימודים ועל ראיונות עם המורות של הכיתה. השיעורים התנהלו הן במסגרות "דו-לאומיות" והן במסגרות "חד-לאומיות", כך שניתן היה לראות איך אותם תלמידים מגיבים בקונטקסטים שונים של למידה.

הממצאים מראים שיח כיתתי בעברית שהתבסס על דיון ואינטראקציה בגובה עיניים בין מורה לתלמידים, בעוד השיח הכיתתי בערבית היה הירארכי ופרונטלי יותר והתבסס על שאלות סגורות. אופן העבודה בכיתה שיקף ציפיות דיפרנציאליות מהתלמידים הערבים והיהודים, ולעתים, בראיונות עם המורות, ניתן היה לשמוע הבדלים בציפיות באופן מפורש. ציפיות דיפרנציאליות מהילדים הערבים ומהילדים היהודים לעולם לא זוהו כנושא לדיון בישיבות הצוות וגם לא בשום רמה מוסדית אחרת של בית הספר.

המחקר מחבר בין האתגרים של בתי הספר המשותפים בארץ לאתגרים של כל פרויקט רב-תרבותי המתמודד עם מצב של אי-שוויון חברתי. המחקר קורא למורות להביט מעבר לתפיסה של תרבות כאל אוסף של חגים, נרטיבים ומנהגים, ולהפנות את תשומת הלב לתרבות שנוצרת ביומיום, דרך האינטראקציה בין קבוצות שונות בבית הספר. תרבות זו נוצרת, בין השאר, מאי-שוויון חברתי, ממבנים מוסדיים מפלים ומפרקטיקות שיחניות בכיתה. כל אלו משפיעים על הדימוי שיש לתלמידים על עצמם ועל חבריהם. הרחבת התפיסה של תרבות עשויה להוביל את המורות לגישה ביקורתית של רב-תרבותיות.

ON LOCATING THE CULTURE IN MULTICULTURAL EDUCATION

Dr. Bob Mark

Wahat al-Salam/Neve Shalom

The research presented here is a qualitative study of a sixth-grade class in a Jewish-Arab bilingual school in Israel, focusing attention on the way in which lesson structure and classroom practice may serve to position Jewish and Arab children differently in the school. Lessons were conducted in either "binational" or "uni-national" forums enabling us to see how the same children responded to different learning contexts. The lessons were filmed, transcribed and coded, followed by semi-structured interviews with the teachers. The data revealed a more eye-level, discussion-based classroom discourse in Hebrew as opposed to a more hierarchical, frontal and closed question classroom discourse in Arabic. Differential teacher expectations were expressed implicitly in the nature of the work with the Jewish and Arab groups and they were often expressed explicitly in the interviews that followed. However expectations were not a topic that had been identified and broached in staff meetings or on any institutional level of the school.

The research connects the challenges of the Jewish-Arab schools to those of multicultural projects dealing with social inequality anywhere. It calls upon practitioners to turn their attention towards culture as it is shaped through interaction. The regard for cultures as communities of practice may lead teachers to a more critical approach towards multiculturalism based on examination of ways in which social inequality, institutional structures, cultural assumptions and discursive practices create groups in the classroom and influence the participants' images of themselves and of the other.

האם לענקים וגמדים בעיות דומות? ואם כן כיצד ומה ההבדל ים בדרכי ההתמודדות?

נחום בלס

מכון טאוב, האוניברסיטה העברית

מאז שנות השישים ישראל וארה"ב עוברות שני תהליכים חברתיים כלכליים דומים. בשתי המדינות מתחוללים שינויים מפליגים במבנה הדמוגרפי הכללי, ובמיוחד במערכת החינוך. הן בארצות הברית והן בישראל אוכלוסיות תלמידים שהיוו באמצע המאה שעברה פחות מ-15% מכלל אוכלוסיית התלמידים מונות בימים אלה בישראל למעלה מ-45% מאוכלוסיית התלמידים ובארה"ב כבר מתקרבות ואולי אף עברו את רף 50%. כמו כן שתי הארצות עוברות תהליכים מהירים של התגברות הפערים החברתיים כאשר מדד ג'יני המודד את אי השוויון עולה משמעותית בשניהן. שינויים בסדרי גודל כאלה אינם יכולים לעבור ללא השפעות מרחיקות לכת על מערכות החינוך. מטרת ההרצאה לתאר את ההשלכות העיקריות של השינויים הללו על מערכות החינוך בישראל ובארה"ב, וכיצד כל אחת מהמערכות מתמודדת שינויי המקרו במעטפת החברתית והכלכלית בתוכה היא פועלת. השאלות אותן אציג ואנסה להציע להן תשובות הן:

- א. באיזה מובנים המדינות, ומערכות החינוך שלהן דומות ובאיזה מובנים הן שונות?
- ב. מה ההשלכות החינוכיות, החברתיות והכלכליות של השינויים שתוארו על מערכות החינוך של שתי המדינות?
- ג. איך כל אחת ממערכות החינוך במדינות אלה מתמודדת עם הבעיות שהשינויים שתוארו לעיל מציבות בפניהן?
- ד. האם תהליכים אלה ייחודיים לארה"ב וישראל, או שמא הם אופייניים למדינות רבות אחרות? ההרצאה תתמקד בסוגיות תקציביות ארגוניות ותהיה בעלת אופי תיאורי, משווה עם ניסיון להסיק מסקנות תיאורטיות כלליות.

**CAN GULLIVER AND LILLIPUT FACE THE SAME PROBLEMS? THE IMPACT OF DEMOGRAPHIC
AND SOCIO-ECONOMIC TRENDS ON EDUCATIONAL POLICIES IN UNITED STATES AND
ISRAEL**

Nahum Blas

Taub Center for the Research of Social Policy in Israel, Hebrew University of Jerusalem

Since the sixties both Israel and United States went through major and radical demographic and socio-economic changes. In both countries the overall composition of the student body changed dramatically. It changed from a situation in which one group (either racial, ethnic, religious or national) had a large majority and thus as a hegemonic group also wielded all the position of power to a situation in which there is (almost) not one such a group, and few other groups share between them a large portion of the educational system that amount to half or almost half of the student body and thus create a multi (racial, ethnic, religious or national) system. This change of course could not occur without serious waves that impact the educational system in many aspects.

A second change which occurred in both countries more or less at the same time was a sharp increase in socio-economic inequality as it is expressed by the gini index.

The purpose of this presentation is to describe in more details the aforementioned processes within the context of the general political and socio economic changes that these countries went through—emphasizing the issue of educational gaps and the efforts to reduce them -and to deal with the following questions:

- A) In what ways are both countries in general and their educational systems in particular similar, and in what way they differ?
- B) What are the main educational, fiscal, and budgetary implications of the aforementioned trends on the educational systems in both countries?
- C) How each one of the countries coped – and is coping now - with the problems that their educational system face as a result of these changes?
- D) Are there many other countries undergoing the same processes and can more general lessons be drawn?

The presentation will be of a historical descriptive nature and will be based on works of American and Israeli scholars that deal with issues of equity in educational funding, the adequacy and efficiency of various funding formulas in this matter and statistical data from United States and Israel. Particular attention will be given to the presentation of continuous trends their pace and duration and future perspectives.

The paper may have some more universal relevance since as we shall point out (as mentioned in the fourth question) that it is quite probable that there are more countries that may be in the middle of similar developments as a result of differential changes in the rates of birth of the various groups in these countries and external tides of immigrants.

הבדלים בהישגים העתידיים של נבחני המיצ"ב בישראל (ממצאי מעקב אורך בן 10 שנים)

דוד מעגן

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוניברסיטת בר-אילן

מחקרים בעולם שבחנו את הקשר שבין הישגים מוקדמים להישגים בעתיד, מעלים כי קיים קשר חיובי בין הישגים מוקדמים לבין הסיכוי לסיום תיכון בכלל, הצלחה במבחני הסיום בתיכון, במבחני קבלה להשכלה גבוהה וכן עם הסיכוי להמשיך ללימודים גבוהים ואף לסיימם (Addi- Vegas et al., 2001; Kurlaender et al., 2008; Murnane et al., 2001; Currie and Thomas, 2001; Marchant and Raccach and Ayalon, 2008; Paulson, 2005). מחקרים בישראל, התמקדו בעיקר בתרומתם של גורמי הרקע המשפחתיים להישגים בבחינות הבגרות (דהן ואחרים, 2001; זוסמן וצור, 2008).

מטרת הניתוח הינה לבחון האם ועד כמה הישגיהם של נבחני המיצ"ב בכיתה ח' מתואמים עם הישגיהם בעתיד - במבחני הבגרות, במבחנים הפסיכומטריים וכן בכניסה להשכלה גבוהה.

באופן מפורט נרצה לבחון

- האם ועד כמה קיימים הבדלים במידת ההלימה בכלל ובין תחומי הדעת השונים במיצ"ב לבין הישגים בעתיד כנ"ל, בין מגזרי המערכת השונים.
- האם ועד כמה קיימים הבדלים בין קבוצות אוכלוסייה מרקע חברתי-כלכלי שונה בהישגים בעתיד, תוך פיקוח על הישגים במיצ"ב.

אוכלוסיית הניתוח כללה נבחני מיצ"ב בכיתות ח' בשנים 2002-2003. על נבחנים אלו בוצע מעקב אורך למשך למעלה מעשור להשלמת המידע על הישגיהם בעתיד.

ממצאי הניתוח מעלים, כי משילוב הישגי המיצ"ב מתקבלת הרחבה ניכרת של השונות המוסברת בהישגים בעתיד וכי קשר זה שבין הישגי המיצב להישגים בעתיד, מתנהג באופן שונה בין המגזר העברי לערבי ובאופן בולט להישגי המיצב במבחן הקריאה במגזר הערבי יכולת ניבוי גבוהה באופן ניכר ביחס לתחומי הדעת האחרים ולנבחני המגזר העברי.

עוד נמצא, כי הפערים בהישגים בעתיד - בבחינות הבגרות, בבחינה הפסיכומטרית ובשיעורי הכניסה להשכלה גבוהה - בין נבחני מיצ"ב מרקע חברתי-כלכלי שונה (עפ"י השכלת אם), מצטמצמים משמעותית עם העלייה בהישגי המיצ"ב (מהרבעון התחתון לרבעון העליון).

**DIFFERENCES IN THE FUTURE ACHIEVEMENTS OF THE MEITZAV EXAMINEES IN ISRAEL (A
TEN-YEAR FOLLOW-UP FINDINGS)**

David Maagan

Central Bureau of Statistics, Bar-Ilan University

Studies worldwide have examined the relationship between early gains to future achievements, show that there is a positive correlation between early achievements and high school graduation exams success, success in the entrance exams for higher education and Entrance to higher education (Kurlander et al., 2008; Vegas et al., 2001; Addi-Racah and Ayalon, 2008 Murnane et al., 2001; Currie and Thomas, 2001; Marchant and Paulson, 2005). Studies in Israel, focused primarily on the contribution of family background on achievements in matriculation exams (Dahan and others, 2001; Sussman and Zur, 2008).

The purpose of the analysis is to examine whether and to what extent the achievements of the Meitzav exams in eighth grade are correlated with future achievement - Matriculation examination, psychometric tests and entrance to higher education.

In detail, the research questions are

- To what extent there are differences between students from different sectors, in the degree of concordance between the Meitzav achievements and future achievements?
- To what extent there are differences in achievement between groups from different socio-economic background, while monitoring the achievements in Meitzav?

The study population included students in eighth grade, who took the Meitzav exams in 2003-2002. These students, were followed for more than a decade to complete information on their achievements in the future.

The findings of the analysis show that the achievements of the Meitzav, make a considerable contribution to the explained variance in the future achievements.

The relationship between the Meitzav achievements and the future achievements, behaves differently between Jewish and Arab sector.

It was also found that the gap in the future achievements between students from different socio-economic backgrounds (by mother's education), significantly decreased with an increase in the Meitzav achievements.

יישום תכנית התקשוב הלאומית לצמצום הפער הדיגיטלי בין תלמידים בישראל

ד"ר נגה מגן-נגר

מכללת גורדון, אוניברסיטת בר-אילן ומשרד החינוך

מחקר זה צמח לאור הרפורמה האחרונה של משרד החינוך, התכנית הלאומית ללמידה משמעותית, שפועלת לצד תכנית התקשוב הלאומית שמיושמת בבתי ספר משנת 2010. במסגרת התכנית הללו, משרד החינוך משקיע משאבים לפיתוח והטמעת סביבות למידה חדשניות המשלבות תקשוב ב- 60% מכלל בתי הספר היסודיים, שרובם מאזורי הפריפריה, ממחוזות צפון ודרום הארץ. זאת במטרה לצמצם פערים דיגיטליים בין אוכלוסיות חזקות למוחלשות ובכך להביא את התלמידים ללמידה משמעותית.

המחקר הנוכחי נועד לבחון את ההבדלים בתפיסות התלמידים אודות פעילותם בסביבות למידה חדשניות בבית ספר עם מדד טיפוח נמוך, לעומת בית ספר עם מדד טיפוח גבוה. סביבת הלמידה החדשנית נשענת על הגישה הקונסטרוקטיביסטית המבוססת תקשוב. הסביבה כוללת 10 מאפיינים: לכידות חברתית, תמיכת המורה, מעורבות, אוריינטציה משימתית, חקר, שיתופיות, שוויוניות, הבחנה, אוריינות דיגיטלית ואתוס המתבגר.

במחקר השתתפו 136 תלמידי כיתות ה' משני בתי ספר יסודיים, מתוכם 66 תלמידים מבית ספר עם מדד טיפוח נמוך ו-70 תלמידים מבית ספר עם מדד טיפוח גבוה. התלמידים השיבו על שאלון (TROFLEI Technology) (Rich Outcomes Focused Learning Environment Inventory). ממצאי המחקר עולה כי תלמידים מבית ספר עם מדד טיפוח גבוה תופסים את סביבת הלמידה החדשנית חיובית יותר מאשר תלמידים מבית ספר עם מדד טיפוח נמוך, במצב המצוי והרצוי. כמו כן, סביבת הלמידה החיובית מגבירה את האוריינות הדיגיטלית במצב המצוי ובמצב הרצוי, בקרב תלמידים מבית ספר עם מדד טיפוח גבוה. המסקנה המרכזית של מחקר זה היא שלמרות התפיסה הרווחת לפיה מצבם החברתי-כלכלי של התלמידים הוא אחד הגורמים העיקריים שעשוי להשפיע על תפיסת סביבת למידה החדשנית, מסתבר שההקצאה הדיפרנציאלית לבתי הספר היא גורם משמעותי, שמאפשר שוויון הזדמנויות לכל תלמיד ותלמיד.

**IMPLEMENTATION OF A NATIONAL ICT PROGRAM TOWARDS NARROW THE DIGITAL
DIVIDE BETWEEN STUDENTS IN ISRAEL**

Dr. Noga Magen-Nagar

Gordon College, Bar-Ilan University and the Ministry of Education

The national ICT program "adapting the education system in the 21st Century", has been operating since 2010 and comprises hundreds of elementary schools and mainly in the peripheral areas. The purpose of the study was to examine the differences in the characteristics of the learning environment and the digital literacy among students who study at a high deprivation of school, compared to students who study at a low deprivation of school. 136 students of 5th–6th grades of two elementary schools participated in the study, out of whom 66 students from a high deprivation of school and 70 students from a low deprivation of school. The participants answered a questionnaire TROFLEI (Technology Rich Outcomes Focused Learning Environment Inventory). The findings indicate that students from a low deprivation of school perceive the learning environment and the digital literacy at higher levels than students from a high deprivation of school. The main conclusion of this study is that despite the common perception that the socio-economic situation of the students is one of the main factors that affect the perception of learning environment and digital literacy, it appears that the effect of the differential allocation to schools is the more significant variable. Following the research findings, it seems that in order to promote the student achievements, it is necessary to continue to operate to narrow the existing divide between students on the basis of socio-economic background, especially in the technological field, which require financial investment. It is recommended to increase the number of participants in future research.

בחינת תפיסת מעורבות הורים והקשרה להישגים לימודיים בישראל באמצעות מבחני הערכה בינלאומיים

(TIMSS)

ארז זבלבסקי וד"ר אורלי שפירא-לשצ'ינסקי

אוניברסיטת בר-אילן

מטרתו של מחקר זה היא לחשוף את המשמעות הרב מימדית של תפיסת מעורבות ההורים בקרב תלמידים, מורים ותלמידים והקשרה להישגים לימודיים. לצורך המחקר נאספו נתונים ממחקר הטימס (TIMSS, 2011) במתמטיקה בכיתות ח', ונערך ניתוח משוואות מבניות רב-רמות (Multilevel SEM) על בסיס מדגם של 151 בתי ספר, 4699 תלמידים, 508 מורים ו-151 מנהלים מישראל.

מבין הממצאים העיקריים עולה כי קיים קשר חיובי בין תפיסת התלמיד את מעורבות הוריו לבין הישגיו הלימודיים במתמטיקה. יחד עם זאת, נמצא קשר שלילי בין תפיסת המורים והמנהלים את מעורבות ההורים לבין הישגי התלמיד במתמטיקה. קשר שלילי מתקיים אף בין תפיסת התלמיד את מעורבות ההורים לבין תפיסת המורים והמנהלים את מעורבות ההורים. בנוסף, נמצא בין היתר, כי קיים קשר חיובי בין השכלת הורים להישגים לימודיים וקשר שלילי בין מצב סוציו-אקונומי להישגים לימודיים ולתפיסת מעורבות ההורים בקרב התלמידים.

עד כה, כל המחקרים התייחסו למעורבות הורים מנק' מבטם של הסגל הפדגוגי (מנהלים, מורים), או הורים. אך אף מחקר עד כה, לא בחן תפיסת מעורבות הורים תוך בחינה בו זמנית של תפיסות הסגל הפדגוגי והתלמידים. בחינה זו העלתה כי מושג מעורבות הורים הינו רב ממדי ונתון לפרשנות שונה בהתאם לזווית המבט (מנהל, מורים, ותלמידים). תרומתו האפשרית של המחקר הנו בהדגשת החשיבות של מעורבות ההורים עבור הישגי התלמידים ובפיתוח תוכניות לעידוד מעורבות הורים בבתי הספר.

**TESTING THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEPTIONS OF PARENTAL INVOLVEMENT AND
ACADEMIC ACHIEVEMENTS IN ISRAEL THROUGH INTERNATIONAL ASSESSMENT TESTS
(TIMSS)**

Erez Zavelevsky and Dr. Orly Shapira-Lishchinsky

Bar-Ilan University

Numerous studies reveal the positive, significant contribution of parental involvement in improving students' learning achievements (Dumont, Trautwein, Lüdtke, Neumann, Niggli, & Schnyder, 2012; Hong, Yoo, You, & Wu, 2010). Nevertheless, many teachers view parental involvement with reservations, and avoid initiating parental involvement in the school (Hornby & Lafaele, 2011).

Based on the data gathered from the TIMSS study (2011), we tried to answer the following questions: 1. Is there a positive relationship between students' perceptions of parental involvement and those of teachers and principals? 2. Is there a positive relationship between principals', teachers' and students' perceptions of parents' involvement and math achievements? The data was based on TIMSS (2011) eighth graders in mathematics questionnaires of 4699 pupils, 508 teachers, and 151 principals nested in 151 schools, from Israel.

Unexpectedly, we found a negative relationship between students' perceptions toward parental involvement and those of teachers and principals. Second, we found a positive relationship between students' perceptions of parental involvement and students' math achievements. However, there was a negative relationship between perceptions toward parental involvement among teachers and the student's scholastic achievements, even when the teachers themselves initiated teacher-parent communication. Additional findings: student's achievements were positively related to parents' education. Moreover, the greater the proportion of lower SES students, the lower the parental involvement and the math achievements.

The current study's contribution is its attribution of importance to the development and implementation of programs for parental involvement in the schools, primarily in low-achieving schools, in order to increase students' achievements.

מגדר דפוסי שיח פמיניסטי דתי בקרב נשים דתיות (יהודית וערביות) בישראל

מבט השוואתי

יו"ר: פרופ' זהבית גרוס

אוניברסיטת בר-אילן

מטרת סימפוזיון זה לנתח את דפוסי השיח הפמיניסטי הדתי שהתפתח בישראל בקרב נשים דתיות (ציוניות דתיות, מוסלמיות, אתיופיות ובדואיות). המסגרת הקונספטואלית של הדיון תהיה הטיפולוגיה של פרופ' זהבית גרוס לזיהוי שלושה סוגי שיח פמיניסטי דתי בישראל (Gross,2014; Gross, in press):

1. שיח פטריארכלי-נשי-עשיית ג'נדר- הפטריארכיה מגדירה נשיות כקטגוריה נפרדת מהגבר- גישה מהותנית.
2. שיח מיקוחי Bargaining with Patriarchy - נשים מוצאות דרך מיוחדת להתמודדות עם ההיררכיה הגברית דרך מיקוח (Kandiyoti,1988).

3. שיח של איתגור - Challenging Patriarchy - נשים שמאתגרות את הפטריארכיה ורוצות להישאר בתוך המסגרת והשיח הדתי ולהתקבל כלגיטימיות.

במסגרת הסימפוזיון נציג ארבעה מחקרים: המחקר של פרופ' זהבית גרוס על שיח זכויות ושיח זהות של בוגרות החינוך הממלכתי –דתי בישראל, המחקר של רודיינה בדיר וד"ר יוסי קליין על תפיסת קונפליקט בית קריירה בקרב מורות מוסלמיות, המחקר של אביבה אלמו על עולמן של בנות אתיופיות בוגרות אולפנה והמחקר של סמהאר אלטורי על עולמן של בנות דתיות בדואיות לאחר הצגה של כל אחד מהמחקרים יעשה נסיון לנתחם באופן השוואתי לאור המבנה הקונספטואלי שמציעה גרוס (Gross,2014) לניתוח השיח הפמיניסטי הדתי בישראל ובעיקר לאור המושג Challenging Patriarchy.

PATTERNS OF RELIGIOUS FEMINIST DISCOURSE AMONG RELIGIOUS WOMEN (JEWS AND ARABS) IN ISRAEL - A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Prof. Zehavit Gross, Chair

UNESCO/Burg and Sal Van-Gelder Center Chairholder, School of Education,
Bar-Ilan University

The symposium is aimed at analyzing patterns of the religious feminist discourse that has developed in Israel among religious women (Religious Zionism, Muslim women, women of Ethiopian origin, and Bedouin women). The debate's conceptual framework will be the typology of Prof. Zehavit Gross, that identifies three types of religious feminist discourse in Israel (Gross, in press; Gross, 2014).

1. *Patriarchal, female, gendered discourse* - the patriarchy defines femaleness as a separate category from maleness – the sui generis approach.
2. *A discourse of bargaining with the patriarchy* – women find distinctive ways of coping with the male hierarchy through negotiations (Kandiyoti, 1988)
3. *A discourse of challenging the patriarchy* - women who challenge the patriarchy wish to remain within the religious framework and discourse, and to obtain legitimacy.

During the symposium we will present four studies: the research by Zehavit Gross on the discourse of rights and the discourse of identity among graduates of Israel's state-religious education system; the research of Rodeina Badir and Yossi Klein on perceptions of the home-career conflict among Moslem female high-school students; Aviva Ellman's research into the world of young Ethiopian girls who graduated from ulpanot; and the research by Samhar al-Tori into the world of religious Bedouin girls. After presenting each research, we will attempt to perform a comparative analysis, bearing in mind the conceptual structure proposed by Gross (2014) for analyzing the religious feminist discourse in Israel, particularly in light of the 'challenging the patriarchy' concept.

עולמן של בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בין שיח זכויות ושיח זהות

פרופ' זהבית גרוס

אוניברסיטת בר-אילן

מטרת מחקר זה לזהות כיצד בנות דתיות בוגרות החינוך הדתי תופסות את המושג זכויות אדם וזכויות נשים. נבדקו 40 בנות בוגרות החמ"ד 20 בוגרות תיכונים ו20 מאולפנות. המחקר נעשה באמצעות ראיונות חצי מובנים על פי ספראדלי (1981) ונותח בעיקר על פי שטראוס וקורבין (1993). ממצאי המחקר הראו כי השיח של זכויות אדם וזכויות נשים מאוזכר בדברי הנבדקות באופן מינורי ומצומצם. המושג זכויות אדם על פי תפיסתן של הנבדקות מזוהה עם השמאל הפוליטי, נתפס כשיח חילוני אנטי דתי וכסותר את היהדות. ניתוח דברי הנבדקות מניב כי שיח הזכויות במובנו הפרוצדוראלי הרדוד (הטכני) נמצא בשיח הראשון והשני ואילו שיח האיתגור מנסה להתמודד עם המהות של שאלת הזכויות. במסגרת שיח האיתגור ניתן לראות בולטות יחסית גבוהה יותר לשיח הזהות אבל נראה שיש דילוג והתעלמות משיח הזכויות ולכן שיח הזהות במקרים רבים הוא שיח רדוד שאינו נוגע במורכבות ובסוגיות יסוד כמו ההתנגשות הפוטנציאלית בין שיח הלכתי בעל אופי של "הכתבה" ובין שיח זכויות שהוא בעל אופי של "הרשאה".

**THE WORLD OF GRADUATES OF THE STATE RELIGIOUS EDUCATION SYSTEM: BETWEEN A
DISCOURSE OF RIGHTS AND A DISCOURSE OF IDENTITY**

Prof. Zehavit Gross

UNESCO/Burg and Sal Van-Gelder Center Chairholder, School of Education,
Bar-Ilan University

The aim of this research was to identify the perceptions of religious young women who graduated from religious education system regarding the concepts of human rights and women's rights. There were 40 respondents who had graduated from that system; twenty high-school graduates, and 20 graduates of ulpanot. The research was conducted through semi-structured interviews, according to Spradley (1981) and chiefly analyzed according to Strauss & Corbin (1993). The study's findings showed that, in the respondents' statements, the discourse of human rights and the discourse of women's rights were cited only in a limited, minor way. The concept of human rights, in the respondents' conceptions, is identified with the political left, perceived as a secular, anti-religious discourse, and as contradicting Judaism. An analysis of the respondents' statements disclosed that the discourse of rights in its procedural, shallow sense (technical) is found in the first and second discourses, while the discourse of challenging the patriarchy tries to cope with the essence of the question of rights. As part of the discourse of challenging, we see the discourse of identity relatively more prominently. It seems however that the discourse of rights is ignored, and thus in many cases the discourse of identity is a shallow one, that does not engage with the inherent complexity and the fundamental issues such as the potential clash between the halachic discourse which is essentially "dictated" and the discourse of rights which has more of the nature of "sanctioned".

הקונפליקט בין מחויבות לעבודה ולמשפחה בקרב מורות בבתי-ספר על יסודיים

בחברה הערבית בישראל

רודיינה בדיר וד"ר יוסי קליין

אוניברסיטת בר-אילן

מסגרת תיאורטית ומטרת המחקר: בעשורים האחרונים ניכרת תמורה חברתית ותרבותית המתבטאת בין השאר בהצטרפות נשים למסלולי קריירה מחוץ לביתן (Heilbrunn & Abu-Asbah, 2011). מטרת המחקר לבחון השערה שרפורמת "עוז לתמורה" המאריכה את שעות עבודתן ודרישות מנגנוני הפקוח הרגולטיביים המחייבים עמידה במבחנים עתירי סיכון (High Risk Tests) מעצימות את עומס העבודה הבית ספרי ומגבירות את הקונפליקט בין מחויבות האישה לבית ולעבודה. אוכלוסיית המחקר: 800 עובדי הוראה ויועצות מבתי ספר תיכוניים בחברה הערבית. כמחציתן עובדות במסגרת רפורמת עוז לתמורה וכמחציתן במתכונת ההעסקה הקודמת. מתודולוגיה: הנבדקים מילאו סדרת שאלונים תקפים ומהימנים הבודקים תפקוד בעבודה, מחויבות ותפקוד במשפחה בחברה הערבית, לחץ בעבודה בקרב מורות וסגנון ניהול. הממצאים עובדו ב MPlus. תוצאות: מורות המשתתפות ברפורמת עוז לתמורה מתפקדות במשפחה בהיבט החברתי במידה פחות אינטנסיבית ממורות שאינן משתתפות ברפורמה ($p < .05$). מורות בעוז לתמורה מגלות מחויבות גבוהה יותר לעבודה ממורות שאינן בעוז לתמורה, דבר הניכר בין השאר ברמת היעדרויות נמוכה יותר ($p < .01$), מעורבות גבוהה יותר בהגשה לבגרות (84.3 אחוז לעומת 53.9). יצוין שרמת ההשכלה של המשתתפות בעוז לתמורה והיקף עבודתן גבוהים יותר מהמורות שאינן משתתפות ברפורמה זו. לתמורה בתפקיד האישה השפעה משמעותית על מירקם היחסים הבין אישיים וחלוקת התפקידים בתא המשפחתי הגרעיני, הנעשה דומה יותר לחברה המערבית. התמורה כרוכה לעיתים במשבר משפחתי. המעבר לקריירה התובענית, מהווה מקור לקונפליקט וללחצים בחיי המשפחה, דבר העולה בקנה אחד עם השערת (סגל, 2007). כדי למתן את הקונפליקט, המורות נוקטות בניהול קפדני של לוח הזמנים בפעילותן במשפחה ובעבודה (ריף, 2012; Usha & Geetha, 2010).

THE CONFLICT BETWEEN COMMITMENT TO WORK AND TO FAMILY AMONG FEMALE HIGH SCHOOL TEACHERS IN THE ARAB SOCIETY IN ISRAEL

Rodayna Badir and Dr. Joseph Klein

Bar-Ilan University

Theoretical framework and aim of study: In recent decades increasing numbers of Arab women have entered careers outside the home, especially in teaching (Heilbrunn & Abu-Asbah, 2011). This study examined the hypothesis that the "Oz Lit'mura" school reform, which adds work hours and responsibility, also heightens the women's conflict regarding commitment to school and to work.

Study population: 800 teachers from high schools in the Arab sector in the Haifa, North and Central districts, half within the Oz Lit'mura reform and half in the pre-reform format.

Methodology: Participants completed a series of questionnaires about work and pressures, family commitment and functioning, and management style. Findings were processed using MPlus.

Findings: Female teachers participating in the Oz Lit'mura reform show less family involvement than non-reform teachers ($P < .05$). They manifest higher commitment to work, as evidenced by a lower rate of absenteeism from work ($p < .01$) and greater involvement in preparing classes for matriculation exams (84.3% and 53.9%). Teachers in the reform also have a higher level of education and teach more hours. The changes in women's functions significantly affect interpersonal relations and task distribution in the nuclear family cell. The demanding career also constitutes a source of conflict and pressure in family life, in keeping with the study hypothesis (Segal, 2007). To moderate the conflict, teachers adhere to a strict time table for family and work activities (Reif, 2012; Usha & Geetha, 2010).

עולמן של נשים בדואיות בין דת ומודרנה

סמאהר אלטורי

אוניברסיטת בר-אילן

מטרת המחקר לבדוק את הזיקה בין תהליכי הסוציאליזציה במערכת החינוך הישראלית ובין התפתחות הזהות הנשית בקרב בדואיות בשלושה אזורים בארץ: דרום, מרכז וצפון. מחקר זה נעשה על רקע שינויים ותמורות בחברה הערבית שהולידו פיצול ביסודות כלכליים וחברתיים והיא המצויה בעיצומו של משבר בין-תרבותי המציב תנאים חדשים לנושא המגדר. הבניית הזהות היא תהליך מתמשך ודינאמי המתעצב ביחסי גומלין עם החברה. אחד המתחים הוא המתרחש בין קישוריות ואינדיווידואליות. נשים בחברה הבדואית מעצבות את זהותן בתהליך שבו הן נעות בין ערכי החברה הבדואית הקולקטיבית ובין ערכי החברה הישראלית האינדיווידואלית, שחושפים את הנשים הבדואיות לנורמות וערכים חלופיים העומד לרשותן במאבקן נגד השוליות המגדרית והאתנית. מחקר זה מדגיש את השפעת המהלכים הבין-אישיים על עיצוב הזהות הנשית, שכן נשים מדגישות את ההיבט הבין אישי יותר מאשר הקולקטיבי בהתפתחות זהותן. נמצא כי אנשי חינוך מעבירים מסרים כפולים: הם עודדו שימור האידיאל הנשי המסורתי וגם טיפחו את האישיות הייחודית. כמו כן נמצא כי נשים בדואיות מאמצות התנהגות קונפורמית, כאמצעי לקבל לגיטימציה להמשך לימודים אקדמיים. ניתן לטעון שנשים בדואיות עוברות הבניית זהות חברתית כפולה: זהות חברתית תרבותית בדואית וזהות חברתית אתנית ישראלית. המרחב החדש שהן יוצרות בעקבות החיים הכפולים, הנתפסים כדיכוטומיים, יכול להתקיים באופן מורכב שכזה מכיוון שנשים מאופיינות בגמישות, ביכולות תקשורת בין-אישיות גבוהות ויכולת לשהות במרחבים הנוצרים בין שתי תפיסות.

**AFFINITIES BETWEEN SOCIALIZATION PROCESSES IN ISRAEL'S EDUCATION SYSTEM AND
THE DEVELOPMENT OF FEMALE IDENTITY AMONG BEDOUIN WOMEN**

Samahar Altory

Bar-Ilan University

The research aims to examine affinities between socialization processes in Israel's education system and the development of female identity among Bedouin women in North, Central, and Southern Israel. It was performed against the backdrop of changes in Israeli Arab society that resulted in a split within its social and economic foundations, and an intercultural crisis that provides new conditions for gender issues.

Identity structuration is a continuing dynamic process, shaped by interactions with society: one of its tensions is that between collective connectedness and individualism. In Bedouin society women shape their identity in a process ranging from collective Bedouin society's values and individualist Israeli society's values. Bedouin women are exposed to alternative norms and values available for combating gendered and ethnic marginality. The research explores emphasizes the impact of interpersonal processes on shaping female identity, since women stress the interpersonal aspects more than the collective in developing their identity. We found that educators transmit dual messages: they encourage preserving the traditional female ideal, but also fostered the Jewish personality. Moreover, we found that Bedouin women adopt conformist behavior in order to win legitimation for future academic studies. Arguably, Bedouin women undergo dual social identity structuration: a Bedouin sociocultural identity, and an ethnic Israeli one. The new space they create through their dual lives, considered dichotomous, is possible despite its complexity since women are characterized by greater flexibility, strong interpersonal communicative skills, and the ability to function within the space between two perceptions.

סוציאליזציה וזהות נשית של בנות יוצאות אתיופיה בוגרות אולפנה בישראל

אביבה אלמו

אוניברסיטת בר-אילן

מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון את הזהות הנשית של יוצאות אתיופיה אשר התחנכו באולפנה. המחקרים הקיימים על אודות הקהילה האתיופית בכלל והאישה האתיופית בפרט, מתמקדים בתיאור המאפיינים וערכי התרבות של החברה האתיופית, ובהם מודגשת ההתייחסות של תרבות המוצא כלפי האישה יוצאת אתיופיה כנחותה מהגבר. עם זאת, עד כה טרם נחקר כיצד הישראליות יוצאות אתיופיה, תופסות את תהליך ההתהוות של זהותן הנשית החדשה ואת השפעתם של מוסדות חינוך ותהליכי סוציאליזציה משמעותיים, שהן עברו במוסדות החינוך הללו.

המחקר עסק ב-5 זהויות (זהות נשית, דתית, ציונית, אזרחית ועדתית) ובדק את מקומה של האולפנה בתהליך עיצוב הזהויות הללו. במחקר השתתפו 20 נשים דתיות יוצאות אתיופיה, בוגרות 11 אולפנות ברחבי הארץ. מחקר זה חושף לראשונה את קולן וניסיוןן הייחודי של נשים דתיות לאומיות ישראליות ממוצא אתיופי, ומאיר את האופן שבו הן חוות את תהליכי ההגירה והסוציאליזציה כמכונני זהות נשית וכן את התמודדותן של הנשים עם תהליך מורכב של הבניית זהות נשית תוך התמודדות עם ערכים סותרים בין הבית המסורתי לבין החינוך בחברה המודרנית ואת האופן שבו הן מגדירות וממקמות מחדש את זהותן הנשית.

במחקר הנוכחי נמצאה זהות נשית פמיניסטית דתית אתיופית, החווה במקביל הדרה ודיכוי הן מבית והן מבחוץ. ההדרה הינה על רקע מגדרי, אתני-תרבותי ומעמדי, (הדרה כפולה ומשולשת). עוד עולה כי האולפנה כמוסד חינוכי מהווה גורם משמעותי מאוד בטיפוח ובניית זהותן הנשית והדתית באמצעות תוכנית לימודים מעצימה וכן על ידי דמויות חינוכיות נשיות אשר היוו עבורן דוגמה אישית ומודל לחיקוי. מצד אחד עולה כי החינוך באולפנה ערער את תפקידן המסורתי כנשים יוצאות אתיופיה אך תרם להשתלבותן בחברה הישראלית ועליית מעמדם. מאידך, נמצא שהאולפנה לא הייתה ערה להתמודדות הבנות עם מתחים וקונפליקטים שהובילו למשבר זהות חריף על רקע ערכים מתנגשים.

המחקר מוסיף נדבך ייחודי לספרות המחקר העוסקת בזהות נשית ובעיקר בהיבט החינוכי והקהילתי.

THE IDENTITY OF WOMEN OF ETHIOPIAN ORIGIN EDUCATED IN AN ULPANA

Aviva Almo

Bar-Ilan University

The research examined the identity of women of Ethiopian origin educated in an *ulpana*. Existing studies on the Ethiopian community, particularly Ethiopian women, focus on describing their traits and cultural values, emphasizing the culture of origin's attitude that Ethiopian women are inferior than the men. No research has yet been conducted on how Israeli women of Ethiopian origin perceive the process that forms their female identity, the impact of education institutions, and the significant socialization processes they undergo in those institutions.

We addressed five identities (female, religious, Zionist, civil, and ethnic) and the *ulpana*'s role in shaping them. Participating in the research were twenty religious women of Ethiopian origin, graduates of eleven *ulpanot* in Israel. It revealed for the first time the distinctive voice and experience of National Religious Israeli women of Ethiopian origin, illuminating how they experienced migration and socialization processes as constituting female identity. We also showed how they cope with the complex process of female identity structuration, deal with contradictory values of their traditional homes, and education in a modern society, and how they redefine and reposition female identity.

The research found a feminist religious female Ethiopian identity, which simultaneously experiences exclusion and oppression in the home and outside. Exclusion has a gendered, ethnic-cultural and class background (double and triple exclusion). The *ulpana* as an educational institution appears to be a highly significant factor in nurturing and structuring religious and female identities, through empowering curricula and female educational figures who function as personal examples and role-models.

תחושת צדק בבי"ס וחינוך אזרחי

פרופ' נורה רש – האוניברסיטה העברית בירושלים

ופרופ' קלרה סבג – אוניברסיטת חיפה

נושאים של צדק והוגנות מורים חוזרים ועולים בשיח היומיומי של תלמידים בבית ספר ומה שקורה בתחום זה עשוי גם לשמש כקוריקולום סמוי בעיצוב עמדות, רגשות והתנהגות אזרחית שלהם. במחקר המוצג כאן חקרנו את הקשר שבין תפיסות תלמידים את מידת הצדק - חלוקתי ופרוצדורלי - שהם חווים בבית ספר לבין החינוך האזרחי שלהם כפי שמתבטא בעמדות אזרחיות שלהם: אוריינטציות דמוקרטיות (במיוחד, בכל בנוגע לזכויות אזרח), אימון חברתי ומוסדי, תחושת שייכות לקהילת ביה"ס; והתנהגויות אזרחיות ממשיות בבי"ס: חוסר יושר, אלימות, פעילות אקסטרה-קוריקולרית והתנדבות בקהילה. בהתבססות על תיאוריות של צדק ותוך התאמתן להקשר החינוכי שיערנו כי תלמידים התופסים את התנהגות מוריהם כצודקת, בחלוקת משאבים אינסטרומנטליים ומשאבי יחס ופרוצדורות ההוגנות בניהול חלוקות אלו, יפתחו עמדות חיוביות יותר והתנהגות פרו-חברתית יותר.

המודל המוצע נבחן אמפירית בישראל במדגם לאומי של 48 חטיבות ביניים בקרב כ- 5000 תלמידי כיתות ח' ו-ט' בשלושת הסקטורים של החינוך הציבורי – מ"מ, מ"ד וערבי. בהקשר זה ומתוך הבנה שהקשרים החברתיים והחינוכיים שונים כלשהו בסקטורים השונים, נבחן גם האפקט של השייכות הסקטוריאלית.

הנתונים בשתי רמות (פרט ובי"ס) נאספו בשנת הלימודים 2010-2011 ונותחו במודל היררכי (HLM7). באופן כללי מאשרים הממצאים את השערותינו: תחושת צדק חלוקתי ובמיוחד תחושת הצדק בחלוקת יחס מורים קשורים כמעט לכל אחת מהתוצאות המצופות. כך גם לגבי תחושת הצדק הפרוצדורלי כמרכיב באקלים הוגנות מורים שהוסיף משמעותית לאפקטים החיוביים.

מעבר לכך לשייכות המגזרית יש אפקטים עצמאיים (לא אחידים) הן על עמדות והן על התנהגויות.

SENSE OF JUSTICE IN SCHOOL AND CIVIC EDUCATION

Prof. Nura Resh, Hebrew University of Jerusalem

and Prof. Clara Sabbagh, University of Haifa

Issue of ‘fairness’ in school looms large in students’ daily discourse and might serve as a hidden curriculum affecting feelings, attitudes and behavior. In our study we investigate the relationship between justice experiences at school - i.e., instrumental and relational rewards’ distribution and the procedural justice in these distributions - and a variety of attitudinal and behavioral indicators of expected civic education outcomes: democratic orientation (especially, regarding human rights), social and institutional trust, and sense of belonging; within school rule-abiding behavior (dishonesty), violence towards students and teachers, extracurricular activity and out-of-school community voluntary activity.

Based on justice theories and adapting it to the educational context, we hypothesize that students who perceive their teachers' rewards distribution and the procedures of their allocation as fair (just) will develop a more positive civic attitudes and behavior.

The model was tested empirically in Israel in a national sample of 48 middle schools with about 5000 8th and 9th grades’ students in the three public educational sectors – Jewish general, Jewish religious and Arabic. Sectorial effects were also hypothesized and tested.

The two-level data (individual, school), collected in 2010-2011, were analyzed by HLM7. Findings basically support the study’s hypotheses: In general, sense of distributive justice, especially teachers’ relational justice was related to most of the expected civic attitudes and behaviors; school (aggregate) sense of procedural justice added considerably to these positive effects; and sectorial affiliation also explained a considerable portion of the between-school variation in students’ attitudes and behavior.

אירועים אתיים קריטיים: לקראת קידום הינוך לאתיקה בקרב מורים

ד"ר אורלי שפירא-לשצ'ינסקי

אוניברסיטת בר-אילן

מטרת המחקר המרכזית להבין את תהליך קבלת ההחלטות סביב אירועים אתיים קריטיים בקרב מורים, תוך בחינת הפערים בין המדיניות המוצהרת לבין המדיניות בפועל. במחקר השתתפו 20 מורים אשר חיברו את האירועים ו- 50 מורים נוספים אשר נתחו כל אחד את אותם 20 האירועים האתיים הקריטיים תוך התייחסות לשאלות הבאות:

מהן הדילמות האתיות העולות מתוך האירוע? , איך היית נוהגת? מה את/ה חושבת/ההתנהגות המצופה ממך? המחקר העלה שלוש קטגוריות מרכזיות: התנהגות בלתי נאותה, אינטראקציה עם הורים, והוראה ולמידה. נמצא כי המורים התקשו למצוא את האיזון בתהליך קבלת החלטות בין מוסר של אכפתיות לבין מוסר של צדק. כמו כן נמצא כי במקרים רבים, למרות שהמורים ידעו מהי ההתנהגות המצופה מהם ע"ס מדיניות משרד החינוך (מוסר של צדק) , הנ"ל בחרו לפעול בניגוד לנהלים הקיימים מאחר ותפסו אותם כנוקשים מדי, ולא באים בהלימה עם האכפתיות שלהם וצו מצפונם (מוסר של אכפתיות).

ממצאי המחקר עשויים לסייע לפיתוח השתלמויות מורים בהם ידונו ויתרגלו עם המשתתפים את מציאת האיזון שבין מוסר של אכפתיות לבין מוסר של צדק, דבר שיסייע למורים להתמודד עם אתגרים אתיים הניצבים בפניהם.

CRITICAL ETHICAL INCIDENTS: TOWARD ENHANCING TEACHERS' ETHICAL EDUCATION

Dr. Orly Shapira – Lishchinsky

Bar-Ilan University

The main goal of this study is to gain a better understanding of teachers' ethical reasoning. This in turn may help to design teachers' professional development programs that could be offered worldwide to various countries.

The study included 70 Israeli teachers. *First*, research assistants informed 20 volunteer teachers that each one of them would be required to report anonymously about one meaningful ethical case that he/ she had experienced. *Second*, we developed a questionnaire listing 20 ethical critical incidents (based on the first phase) with the following reflective questions for each critical ethical incident: What is/are the ethical dilemma/s? How would you behave? And what do you think is the expected behavior? Finally, an additional 50 teachers were asked to answer those questionnaires for each case.

The content of similar subcategories of ethical dilemmas was combined and clustered through axial coding around the categories of the following scenarios: 'misbehavior,' 'interactions with parents' and 'teaching and learning.' We found that teachers' ethical decision-making was based on care and justice while there is an intrinsic difficulty in balancing between these two dimensions. In addition, we found that in most cases the teachers reflected that they were aware of the required behavior. However, we did not find a pro- or con preference for the required policy.

Enhancing teachers' professional development programs by focusing on the duality of justice and care and critical ethical incidents will offer new strategies to deal with ethical challenges.

"השתתף על הרצפה – זה הדי.אן.איי. שלנו"

המצלמה ככלי להשמעת 'קולם' של תלמידים משכבות מוחלשות

אבי המי

אוניברסיטת בן-גוריון

הספרות המחקרית מראה כי פרקטיקת 'קול-התלמיד' (Student Voice), הקוראת לשתף תלמידים בהחלטות הקשורות לחייהם בבית הספר, אינה עוזרת לתלמידים מוחלשים להשמיע את 'קולם' ולחוות הקשבה ויכולת השפעה. מנגד, פרויקטים חברתיים הראו כי נתינת מצלמה בידי חברי קהילות מוחלשות כדי שיתעדו וייצגו את כוחם ובעיותיהם עוזרת להם להשמיע את 'קולם' ואף להשפיע על חייהם. על בסיס פרויקטים אלו ועל בסיס הגותו של פריירה (1970) פיתחו וונג ובוריס (1997) את מתודולוגית 'קול-התמונה' (Photo Voice). זהו מחקר פעולה משתף שמניח כי תיעוד עצמי מאפשר לחברי קהילה להבין את המבנה הפוליטי והחברתי בו הם נתונים ומעורר תהליכי שינוי ביחסי הכוח בינם לבין מקבלי ההחלטות.

מרבית המחקרים המתבססים על 'קול-התמונה' מתמקדים בקהילה ורק מיעוטם נעזר בה בתוך מערכת החינוך. לאור זאת, ביקש מחקר זה לבחון כיצד משפיעה המתודולוגיה על תפיסת תלמידים משכבות אוכלוסייה מוחלשות את מקומם בהיררכיה הבית ספרית ועל תחושת היכולת והרצון שלהם להשמיע את 'קולם' ולהשפיע על הנעשה בבית הספר.

במחקר השתתפו 12 תלמידי תיכון ממעמד סוציו-אקונומי נמוך והוא התבסס על תכנית התערבות שפותחה ונערכה על יסוד מתודולוגית 'קול-התמונה'. הממצאים הראו שינוי משמעותי בתחושת השוויוניות והביטחון של התלמידים בדיאלוג מול בית הספר, בתפיסת היכולת שלהם להשמיע את 'קולם' ובתחושה שאכן מקשיבים להם. מנגד, עדיין דיווחו המשתתפים כי למרות יכולתם ורצונם להשמיע את 'קולם', הם עדיין חווים את עצמם מוגבלים לפעול באופן חופשי.

ממצאים אלו מראים את הפוטנציאל הרב הגלום בשימוש ב'קול-התמונה' כפרקטיקה שעשויה לאפשר לתלמידים משכבות אוכלוסייה מוחלשות לחוות שוויוניות, לדעת כי ל'קולם' האותנטי יש ערך וחשיבות וכי ביכולתם להשפיע ולשנות את מציאות חייהם בבית הספר ואף מחוצה לו.

"THE URINE ON THE FLOOR- THIS IS OUR DNA"

THE CAMERA AS A TOOL FOR LOWER CLASS STUDENT'S 'VOICE' OF TO BE HEARD BY

Avy Hemy

Ben-Gurion University

Research literature shows that practicing Student Voice does not assist weakened students to speak out and experience listening and the ability to influence their life at school. On the other hand, social projects have shown that putting a camera in the hands of excluded community's members to present their power and problems helps them voice themselves and even influence their lives. Based on these projects Wang and Burris, (1997) developed the Photo Voice methodology. An action research that assumes that self-documentation enables community members to understand the political and social structure of their lives and so to stir up a change between them and decision makers.

Most of the researches based on this methodology focus on communities, and only a few examine it through the educational system. Therefore, this research wishes to examine how using the methodology in the educational sphere influences the feeling of ability of students from weakened classes and their will to make their voice heard at school.

Twelve students participated in the research, all of them from a low socio-economic status. It was based on an intervention program developed and prepared based on the Photo Voice methodology. The findings showed a significant change on the participants' equalitarian and security feeling in their dialogue with school. Furthermore, a change was seen in the students' concept of their ability to make their voice heard and the feeling that they were indeed listened to.

These findings show the great potential embodied in the use of Photo Voice as a practice that would enable students from weakened population classes to experience equality, to know that their authentic voice has value and importance and that they are able to influence and change the reality of their life in school and even outside it.

אוריינות דתית בבתי ספר ציבוריים בחברה מרובת דתות: דילמות ואתגרים

ד"ר נג'ואן סעאדה

המכללה האקדמית בית ברל

בהרצאה זו אני סוקר את הדילמות הקשורות בחינוך הדתי בחברות רב-תרבותיות ומרובות דתות בבתי ספר ממלכתיים במדינות דמוקרטיות (כמו ארה"ב ואנגליה למשל). אני מסביר את המשמעות של אוריינות דתית כפי שהתפתחה בארה"ב וההשלכות של האוריינות הדתית על החיים במדינה דמוקרטית. לאחר מכן, אני מסביר את המגבלות של החינוך הרב-תרבותי שמתמקד בחינוך אודות הדת מכיוון שהוא לא לוקח ברצינות את הטענות לגבי האמת המוסרית ומשמעות החיים הנכונים וזה מגביל את יכולת ההסקה, החשיבה הביקורתית והבחירה של התלמידים בבית הספר וגם לא מייצג את הדרך שבה הדתיים תופסים את הדת שלהם. לאחר מכן, אני מנסה לענות על השאלות: איך אפשר להעריך את האמת הדתית בכלל? איך עושים את זה בכיתה שיש בה תלמידים שמאמינים באל אחד, יותר מאל אחד, תלמידים שמאמינים באל שלא מתערב בחיים של בני אדם, אתאיסטים, ואגנוסטיים. כאן אני מסביר את הויכוח שהתפתח בספרות בין אלו שמצדדים בחינוך לחשיבה ביקורתית ושאלת סביב טבעו של אלוהים (למשל מהו טבעו של אלוהים, האם הוא כל-יכול, האם הוא נצחי, וכדומה) ושאלות הקשורות למשמעות החיים הטובים או הנכונים. בהקשר הזה אני מציע לעשות פשרה בחינוך על ידי הפרדה בין הפן התיאולוגי לבין הפן המוסרי בשיעורי הדת, כך שאפשר מצד אחד, לכבד את הרצונות של ההורים שלא רוצים שילדיהם יאבדו את הזהות הדתית שלהם ומצד שני לתת לתלמידים לפתח את כישורי ההתדיינות בענייני מוסר, שהם הכרחיים לחיים אזרחיים אקטיביים ומשפיעים במישור הפוליטי, החברתי והערכי. כמו כן, אני מסביר שהתדיינות מוסרית בבית הספר צריכה להיות באווירה פתוחה שמכבדת ומעריכה רציונאליות, חשיבה לוגית ומדעית. גישה זו, המצדדת בפדגוגיה הדיאלוגית סביב נושאים אתיים מבקרת את התפיסה הרב-תרבותית הקיימים כיום בחינוך הדתי ומעודדת סוג של פלורליזם רפלקטיבי. המחקר הינו מחקר אנליטי המבוסס על סקירת ספרות ודיון פילוסופי.

**RELIGIOUS LITERACY IN PUBLIC SCHOOLS IN MULTI-FAITH SOCIETIES: DILEMMAS AND
CHALLENGES**

Dr. Najwan Saada

Beit Berl Academic College

In this essay I propose a framework to include religious education in public schools with a particular focus on learning from religious and secular perspectives. I discuss through a philosophical analysis the complexity of education for religious literacy in public schools in multi-faith societies and how we might solve the possible dilemmas and debates in this regard. I suggest a compromise between theological and scientific arguments with emphasis on the moral aspects of religious and secular worldviews. Also, I criticize the multicultural approach of teaching about religions in public schools and I suggest education for reflective pluralism which is based on ethical dialogue and philosophical reasoning. Ethical dialogue involves cultivating empathic understanding of unfamiliar ethical perspectives and then engaging in thoughtful, civic deliberation in light of this understanding. It helps students talk and live together respectfully across ethical difference, and thus contribute significantly to their ethical growth and the health of civic society.

אילו מענים מציעות מערכות חינוך במדינות נבחרות לאתגר השונות בין תלמידים

לילך גרינפלד-יונה

האקדמיה הלאומית למדעים

מטרת סקירה השוואתית זו הינה לבחון את האופן שבו מתמודדות 6 מדינות נבחרות פינלנד, שוודיה, בריטניה, קנדה, אסטוניה והולנד עם הבדלים ופערים בין תלמידים במערכות החינוך שלהן - פערים הנובעים בעיקר משונות אישית, סוציו-אקונומית, תרבותית, אתנית ולשונית.

הסקירה כוללת את נתוני ה OECD ומשרדי החינוך של המדינות בתחום מתן המענה לשונות וצמצום הפערים במערכת החינוך, נבחנת השאלה באיזו מידה המדינות פועלות להכלת שונות וליישום מדיניות רב-תרבותית ונערך דיון השוואתי מקיף בתפיסות העולם השונות והדרכים ליישומן.

מסקירת המדיניות עולה כי כל אחת מהמדינות הצליחה, בדרכה, לפעול לצמצום פערים תוך שמירה על רמת לימודים גבוהה. ממצא נוסף מעיד על מקום מרכזי שמקבלת תפיסת החינוך הכוללני Inclusive Education במדיניות החינוך של המדינות- תפיסה המכוונת למתן מענים למגוון הצרכים של כלל התלמידים באמצעות הגברת השיתוף בין תרבויות וקהילות וצמצום ההדרה במערכת החינוך.

WHAT SOLUTIONS DO EDUCATION SYSTEMS IN SELECTED COUNTRIES OFFER FOR THE CHALLENGE OF DIVERSITY AMONG PUPILS?

Lilach Grunfeld-Yona

The National Academy of Sciences

This comparative scientific review aims to examine how 6 chosen countries - Finland, Sweden, Britain, Canada, Estonia and The Netherlands cope with differences and gaps between pupils; disparities that stem from personal, socio-economic, cultural, ethnic and linguistic diversity.

Data collected from the OECD and the Education Departments show that a key strategy in reducing social and educational disparities was to create an egalitarian and high-quality education system that is accessible and available to all. The countries were successful, each in its own way, in working to reduce disparities while maintaining a high level of education.

The comparative review of policies identifies “inclusive education” as a key concept. This concept refers to the need to address all pupils by boosting cooperation between cultures and communities and reducing exclusion in the education system.

אזרחות גלובלית לכל? היווצרותו של הפער בחינוך לאזרחות גלובלית

הילה גורן וד"ר מירי ימיני

אוניברסיטת תל-אביב

על מנת להכין את תלמידיהן להתמצא, להתחרות ולהצליח בחברה המודרנית הגלובלית, מדינות רבות החלו בשנים האחרונות לקדם דרך מערכות החינוך שלהן תכנים שמטרתם לפתח בקרב תלמידים אוריינטציה גלובלית. התכנים הגלובליים הללו מקובצים לרוב תחת השם חינוך לאזרחות גלובלית. בעוד שמדיניות ותכנים שנועדו לחנך לאזרחות גלובלית נפוצים ומפותחים יותר במדינות מסוימות מאשר באחרות, נמצא כי מורים משחקים תפקיד משמעותי ביישום המדיניות והצגת התכנים, גם במקרים בהם המדיניות ומטרותיה מנוסחות באופן ברור. עם זאת, תפקידם של מורים כסוכנים בהקשר זה רלוונטי ביותר במקרים בהם אין מדיניות ברורה בנושא, כפי שקורה בישראל. המחקר הנוכחי הוא הראשון לבחון את תפיסותיהם של מורים בישראל בנוגע לאזרחות גלובלית באמצעות המסגרת התיאורטית של תיאוריית השעתוק החברתי. מטרת המחקר היא להטיל אור על האופן בו תפיסות המורים את הפוטנציאל למוביליות של תלמידיהם והעתיד שהם מדמינים עבורם, עשויות לעצב את תפיסותיהם בנוגע לחינוך לאזרחות גלובלית. המחקר עושה שימוש בעשרים ראיונות עומק עם מורים מבתי ספר שונים המשרתים אוכלוסיות מרקע שונה בעיר תל אביב. הראיונות נותחו באמצעות ניתוח תיאוריה מעוגנת בשדה על מנת לבחון אם קיימים הבדלים בתפיסות וכיצד אופייה של אוכלוסיית התלמידים תורמת לעיצוב התפיסות. המחקר מספק ראיות ראשוניות להיווצרותו של פער בחינוך לאזרחות גלובלית, אשר דומה בבסיסו לפער בלימודי האזרחות, וכן מספק המלצות ראשוניות למדיניות משווה אשר תוכל לתרום לצמצום הפער.

GLOBAL CITIZENSHIP FOR ALL? THE EMERGENCE OF THE GCE GAP

Heela Goren and Dr. Miri Yemini

Tel-Aviv University

In order to prepare students to navigate and thrive in modern global society, many countries have begun adding curricular contents aimed at the development of a global orientation among students. These globally oriented contents are often grouped under the title Global Citizenship Education (GCE). While GCE policies and curricula are more developed in some countries than in others, it has been found that teachers play a major role in their application in the classroom; Teachers' agency is most relevant in cases where no clear policy exists or when the goals of GCE are vague, as is the case in Israel. The current study is the first to examine teachers' perceptions of GCE within the framework of social reproduction theory, in order to shed light on the way teachers' perceptions of their students' mobility and imagined futures may shape these perceptions. The study involves twenty interviews with teachers at different schools in Tel-Aviv which cater to student populations of various socio-economic backgrounds. Grounded theory analysis was conducted in order to examine the perceptions of GC and GCE among teachers in schools catering to different populations, and the way these perceptions are related to the imagined futures they perceive for their students and the socio-economic background of their students. The study provides evidence of a GCE gap, similar to that found in civic education, and recommends practical solutions to prevent its perpetuation through the development of clear policy.

הממדים הגלובליים בחינוך, ניתוח השיח התקשורתי בישראל ובבריטניה

אלכסנדרה פולופ וד"ר מירי ימיני

אוניברסיטת תל-אביב

השיח החינוכי הגלובלי בעשורים האחרונים עוסק בכלכלת הידע ובהתפתחויות טכנולוגיות, בלמידה לאורך החיים, בהגירה גלובלית ובניאו-ליברליזם. ארגונים כגון הבנק העולמי, ה-OECD, ארגון הסחר העולמי, האו"ם, ואונסק"ו, משפיעים מאוד על עיצוב מדיניות החינוך, בין השאר באמצעות ביצוע והתייחסות למבחנים בינלאומיים, כגון TIMSS ו-PISA, התורמים להידמות בתכניות לימודים לאומיות. עם זאת, בתי ספר מתמודדים עם לחצים מקומיים ורוב מערכות החינוך נותנות עדיפות לאוריינטציה לאומית. לתקשורת תפקיד משמעותי בעיצוב והבנייה של השיח החינוכי ובשנים האחרונות תחום החינוך זוכה לכיסוי רחב ומגוון באמצעי התקשורת השונים, כשהתקשורת מהווה את אחד המקורות העיקריים מהם שואב הציבור את המידע לגבי ביצועי מערכת החינוך, כשליה והצלחותיה. התקשורת למעשה מנווטת שיח ציבורי ועשויה להשפיע על מדיניות החינוך. תהליך זה אינו ייחודי לישראל והוא מתקיים ואף מתעצם במדינות מתפתחות ומפותחות כאחת. מטרת המחקר היא לבחון באופן השוואתי את השיח התקשורתי העוסק בממדים הגלובליים בחינוך בשתי מדינות: ישראל ובריטניה. המחקר אוסף, מנתח ומשווה את המתפרסם בעיתונות היומית הכתובה במהלך שנת 2014, בנושאים הנוגעים לממדים גלובליים בחינוך. באמצעות ניתוח שיח ביקורתי והשוואתי של נושא החינוך בעיתונות היומית, המחקר בוחן כיצד השיח הגלובלי מתורגם ומפורש בהקשר לוקלי בשתי מדינות שונות. נמצא כי ניתן לתאר את הממדים הגלובליים המעורבים בשיח החינוכי על ידי שני נושאים מרכזיים- (1) חיפוש לגיטימציה בזירה המקומית, שבהשוואות גלובליות נעשות בכדי לאבחן את המצב המקומי כמו גם ללוות ולאמץ פתרונות אפשריים ו- (2) דיון במחלוקות הקיימות של מערכת החינוך על ידי ממדים גלובליים. המחקר מעמיק את הידע הקיים בהקשרים של גלובליזציה וחינוך, וכן מקדם את ההבנה של המתח הגלובלי-לוקאלי המתקיים בסיקורי התקשורת המשפיע על מדיניות החינוך.

GLOBALIZATION AND EDUCATION AS SEEN THROUGH THE MEDIA: A COMPARATIVE STUDY

Alexandra Fulop and Dr. Miri Yemini

Tel-Aviv University

This study explores the growing media discourse on global dimensions in education in two countries UK and Israel, showing, using comparative perspective, how, when, where and by whom the global dimensions are organized and shaped in each of the different educational contexts. Global dimensions in education are becoming more visible in the public discourse and in policy-makers goals, while their actual meanings and implications are disputable and usually encompass opposite motivations and means. By employing critical discourse analysis on newspapers articles in each of the countries we reveal and map the global dynamics in contemporary education discourse. Our results show that global dimensions are employed and covered by the press within two mega-themes: (1) legitimacy seeking – where global and international comparative perspectives were taken to tackle specific problem and (2) local controversies within global world –global dimensions were discussed within the existing controversies in each of the education system. Our study, by taking the comparative perspective sheds some lights on this phenomenon, allowing the initiation of more informed discourse and research of global dimensions in education.

"להעמיק שורשים ולפרוש כנפיים": על גלוקליזציה מנקודת מבטם של מנהלי בתי ספר בישראל

רוית מזרחי-שטלמן ופרופ' גילי דרורי

האוניברסיטה העברית בירושלים

עבודה זו, הבוחנת את תפיסותיהם של מנהלי בתי ספר כסוכני גלוקליזציה, מציעה תפיסה חדשנית למושג גלוקליזציה. גלוקליזציה, המוגדרת בספרות המחקרית כמיוזג שבין הגלובלי ללוקלי, מתייחסת לסוכני גלוקליזציה כמתרגמים ומקדמים תהליכים גלובליים אל המרחב הלוקלי ולהפך. מנהלי בתי ספר, המחזיקים בתפקיד של מנהלי ביניים, נמצאים בטווח בין תרגום וקידום פרקטיקות גלובליות כמו סטנדרטים ומבחנים בינלאומיים ובין מתן מענה לקהילה המקומית בה הם פועלים. שילוב זה מאפשר להם לתרגם ולקדם פרקטיקות גלוקליות ובכך הם מוגדרים כסוכני גלוקליזציה. בהתבסס על ההבנה וההבחנה של מנהלי בתי ספר מה מבחינתם הוא "גלובלי" ומהו "לוקלי" אנחנו (1) מגדירות גלוקליות כנטייה לכיוון 'גלובלי' או 'לוקלי' (2) ומציעות דרך למיון הפעולה הגלוקלית כפי שהיא מתבטאת בניהול הארגון בראשו הם עומדים. מצאנו כי למרות שעבודתם של מנהלי בתי הספר דורשת שילוב בין עמידה בסטנדרטים כמו מבחנים בינלאומיים ורפורמות שונות ובין צרכי התלמידים ההורים והקהילה המקומית, הם שונים בנטייה שלהם להגדרה מהו "גלובלי" ומהו "לוקלי". בנוסף, מצאנו כי נטייה חזקה של מנהל בית הספר לכיוון ה"גלובלי" מלמדת על אופן פעולה היברידית בניהול בית הספר, בעוד מנהלי בתי ספר עם נטייה חזקה לכיוון הלוקלי מציגים אופן פעולה אסטרטגי בהתייחס לגלוקליזציה.

**“TAKING ROOT AND GROWING WINGS”: ON THE CONCEPT OF GLOCALITY FROM THE
PERSPECTIVE OF SCHOOL PRINCIPALS IN ISRAEL**

Ravit Mizrahi-Shtelman and Gili S. Drori

Hebrew University of Jerusalem

Recent discussions of glocalization, which maintain the long-standing definition of glocality as an amalgamation of global and local themes, call for acknowledging the role of agents of glocalization. School principals, by holding a mid-level position that is increasingly evaluated by global standards and yet is acutely responsive to community-level capacity, are afforded the opportunity to both formulate glocality and to practice it. By recording the role perception of school principals, in this work we propose a novel outlook onto glocality: from the perspective of the agents of glocalization, and specifically from the viewpoint of school principals in Israel, we (1) redefine *glocality as a matter of orientation* and (2) extract a *typology of the practice of glocalization*. First, based on their own understanding of what accounts for “global” and for “local,” we show that while all school principals report that their work requires the integration – of international testing standards, Ministerial policies and the needs and preferences of pupils, parents and teachers in their school community – they differ in their orientation, or inclination, towards what they regard as global or as local. Second, we show that such orientation is associated with a particular type of glocality: school principals with a strong orientation towards the global also express a sense of hybrid glocality, whereas school principals with a strong orientation towards the local also express a sense strategic glocality. In linking glocal orientation with glocal sense of practice we highlight the importance of agents of glocalization and their role perception in discussions of global-local entanglements.

מושב פוסטרים

התעמרות מנהלים במורים-מחקר השוואתי בישראל ובעולם

אברהם בן טולילה וד"ר יוסף קליין

אוניברסיטת בר-אילן

מטרה

התעמרות בעבודה פוגעת באיכות חיי העבודה ובפרודוקטיביות עובדים. היקפה של התעמרות המנהלים במורים, נמדד באופן השוואתי בישראל ובעולם.

מסגרת תיאורטית

בשנים האחרונות ניכרת עליה במודעות להתעמרות מעסיקים בעובדים. קיים מעט מחקר אמפירי בתחום ובפרט בחינוך (Rafaeli et al.2012). העצמת סמכויות מנהלי בתי הספר במסגרת ההפרטה, טומן בחובו פוטנציאל התעמרות בכפופים (Riley, Duncan, & Edwards,2011). מההיבט המשפטי, ההתעמרות מצויה בתחום "אפור" ועל כן למורים חסרים כלים להתמודד עמה במישור הפורמאלי (Einarsen, Hoel, Zapf & Cooper, 2011). התעמרות מנהלי בתי ספר במורים, נחקרה בשנים האחרונות בארה"ב, אוסטרליה, דרום-אפריקה ותורכיה (Blase & Blase ,2006; Cemalog˘ lu, 2011). באוסטרליה, 99.6% מהמורים חוו צורה כלשהי של התעמרות במהלך עבודתם (Riley, Duncan, & Edwards, 2011). נבדקה באופן השוואתי תופעה זו בבתי ספר בישראל. הליך: תוקף שאלון למדידת התעמרות מנהלים במורים. נכללו בו רכיבים זהים לאותם שנחקרו בארצות אחרות. השאלון מולא על ידי מורים ובוצע ניתוח נתיבים לבדיקת הקשר בין סגנון המנהיגות (Bass & Avolio, 1993) להיקף ההתעמרות והשלכותיה על תפקוד המורים.

הנבדקים: 310 מורים, מחציתם מבתי ספר יסודיים, ומחציתם מבתי-ספר על-יסודיים. מספר המורים המלמדים בחינוך הממלכתי ומורים המלמדים בחינוך הממלכתי דתי היה כמעט זהה.

ממצאים: 15% מהמורים הנבדקים בישראל דיווחו על התעמרות מצד מנהל ביה"ס. היקף זה קטן באופן משמעותי בהשוואה לארצות אחרות שנחקרו. הסיבות לכך צריכות להיחקר, אך דומה שהדבר מושפע מתרבות ארגונית והאקלים צוות חיובי בחלק ניכר מבתי הספר בארץ, מבתי ספר שהם קטנים באופן יחסי, בהשוואה לארצות רבות, דבר היוצר אווירת צוות אינטימית.

PRINCIPALS ABUSING TEACHERS- A COMPARATIVE STUDY IN ISRAEL AND WORLDWIDE

Avraham Ben Tolila and Dr. Joseph Klein

Bar-Ilan University

Goal

Abusing at work destroys the quality and productivity of workers. The extent of abusing teachers by principals has been measured in a comparative study in Israel and worldwide.

Theoretical Framework

In the recent years there has been an increase in the awareness of abusing employees by their employers. Enhancing the authorities of the principals in the privatization era includes the potential to abuse employees (Riley, Duncan, & Edwards, 2011). A similar phenomenon has been studied in a comparative study in Israel as well.

Procedure

A questionnaire of measuring abuse of teachers by principals was validated. Similar components that were studied in other countries were included in the questionnaire. The questionnaire was filled by teachers and was analyzed to check the correlation between the leadership style (Bass & Avolio, 1993) and the extent of the abuse and its effect on the teachers' functioning.

The Examinees

310 Teachers: half of them work in primary schools and half of them work in high schools. The number of teachers working in secular state education and in state religious education was almost equal.

Findings

15% of the teachers examined in Israel have reported on abuse by the principal of school. This is a smaller extent compared to other countries by far. The reasons to this should be examined, but it seems that it is effected by the organizational culture and positive atmosphere in a large number of schools. Schools in Israel are smaller than schools in other countries, which contributes to a more intimate staff atmosphere.

תהליך גיבוש הזהות הדתית בקרב תלמידי מכינות קדם-צבאיות דתיות בישראל

ד"ר גיא הלוי ופרופ' זהבית גרוס

אוניברסיטת בר-אילן

היסוד התיאורטי בחקר התפתחות הזהות, הונח על-ידי אריקסון (Erikson 1950, 1968) ופותח על-ידי מרשיה (Marcia 1966, 1980) למודל מיצבי הזהות, אשר על-אף הפופולאריות שלו, נתון לביקורת בשני העשורים האחרונים בשל היותו מודל המתרגם באופן חלקי את עבודתו התיאורטית של אריקסון הן בהתעלמותו מהיבט תהליך גיבוש הזהות והן בניתוקה מההקשר החברתי תרבותי שבו היא מתעצבת.

מטרת המחקר הייתה לבחון את תהליך גיבוש הזהות הדתית של הפרט בקרב תלמידי מכינות קד"צ דתיות בישראל. שאלות המחקר נבחנו בקרב אוכלוסיית תלמידים בשלוש מכינות קדם-צבאיות דתיות הממוקמות באזורים שונים בארץ, במהלך השנים תש"ע-תשע"א, תוך שימוש בשאלונים, תצפיות וראיונות.

השוואה בין הממצאים לבין הספרות הקיימת מעלה שלוש סוגיות מרכזיות:

1. מודל תהליך גיבוש הזהות: נמצאו ארבעה מודלים דו-שלביים של תהליך גיבוש זהות דתית בקרב הנחקרים, אשר בהשוואה למודלים הקיימים בספרות, מעלים שאלה בדבר התאמתם של שני המודלים התהליכיים המופיעים בספרות למודל מיצבי הזהות של מרשיה, שעל מרכיביו הם מתבססים.

2. מרכיבי הזהות: נמצאו שלושה מרכיבי-זהות - המרכיב התיאורטי, המרכיב הפרקטי והמרכיב הקולקטיבי. מרכיבים אלו אינם באים לידי ביטוי מלא בכלי המחקר הקיימים.

3. סגנונות אקספלורציה: נמצאו בשדה המחקר ארבעה סגנונות אקספלורציה, מתוכם שני סגנונות שמתועדים בספרות: אקספלורציה לרוחב ואקספלורציה לעומק (Luyckx et al. 2006), ושני סגנונות שאין להם תמיכה בספרות הקיימת: אקספלורציה חווייתית ואקספלורציה מוכוונת.

על אף מרכזיותה של הזהות הדתית בקרב אוכלוסיות רבות בעולם, חקר תהליך גיבוש הזהות הדתית בפרט וחקר הזהות הדתית בכלל הינם תחומים שאין בהם עיסוק מחקרי כמעט (Bell 2008; Fulton 1997; Layton et al. 2012; Peek 2005). מחקרים דומים שיתבצעו בהקשרים חברתיים-תרבותיים שונים יקדמו את המחקר בתחום זה.

**RELIGIOUS IDENTITY FORMATION PROCESS AMONG RELIGIOUS PRE-ARMY MECHINA
PROGRAM STUDENTS IN ISRAEL**

Dr. Gai Halevy and Prof. Zehavit Gross

Bar-Ilan University

Based on Erikson's (1950, 1968) theoretical foundation for identity research, Marcia (1966, 1980) developed the identity status model which was criticized both as ignoring the social component of identity as described in Erikson's theory (Côté & Levine, 1988) and disregarded the developmental component of the identity formation process (Bosma & Kunnen, 2001). The aim of this study was to examine the religious identity formation process among Israeli Modern-Orthodox pre-army *mechina* students during 2010-2011, by use of questionnaires, interviews and observations.

The comparison between results and current literature raises three major issues:

- 1) Identity formation process: four dual-stage models were found which compared to the two process models that have been documented to date raise a question about the compatibility of these two process models to Marcia's model despite their common basis.
- 2) Identity components: three identity components: theoretical, practical and collective were found. These components are not fully reflected in current questionnaires.
- 3) Exploration styles: four styles of religious identity exploration, two previously documented styles (in-depth, in-breadth) and two novel styles (experiential, directed) were found.

Despite the centrality of religious identity among large populations in the world, religious identity formation and specifically the religious identity formation process have scarcely been researched (Bell 2008; Fulton 1997; Layton et al. 2012; Peek 2005). Similar studies which will take place in a variety of sociocultural contexts could develop the research in this area.

עמדותיהם של יהודים וערבים, אלה כלפי אלה, והיחסים ביניהם כמשקפים יחסי רוב ומיעוט

רותם מאור ופרופ' זהבית גרוס

אוניברסיטת בר אילן

מחקר זה עוסק בהבדלים בין יהודים לערבים בישראל בעמדותיהם, אלה כלפי אלה, וביחסים ביניהם. מחקרים קודמים מצאו כי לערביי ישראל עמדות חיוביות יותר כלפי יהודים וכי הם מביעים יותר נכונות לקשרים עימם מאשר להיפך (למשל, שפרמן, 2008). מחקרים אלה, המצביעים על אי סימטריה ביחסים, מאפיינים יחסי רוב ומיעוט בחברות רבות בעולם, בהן חברי קבוצת המיעוט מרגישים שהם מרוויחים יותר מחברי קבוצת הרוב מהקשרים ביניהם (Diab & Mi'ari, 2007). משתני המחקר הינם סטריאוטיפים ודעות קדומות של יהודים וערבים אלה כלפי אלה, המשקפים את מדד העמדות, ומרחק חברתי וקשרים חברתיים, המשקפים את מדד היחסים הבין קבוצתיים. שיטת המחקר הינה כמותית והשתתפו בו 200 סטודנטים ערבים ויהודים, שהתפלגו באופן שווה. ממצאי המחקר תומכים בספרות התיאורטית העוסקת ביחסי רוב ומיעוט. דהיינו, בקרב סטודנטים ערבים העמדות כלפי יהודים היו חיוביות יותר, כמו גם היחסים עימם מאשר להיפך. כמו כן, נמצא כי עצמת הקשר בין הדעות הקדומות כלפי בני המגזר השני לבין המרחק החברתי והקשרים החברתיים היה חזק יותר בקרב סטודנטים יהודים. משמעות ממצאים אלה נידונה במחקר זה באמצעות תיאוריות העוסקות ביחסי רוב ומיעוט ובאמצעות התייחסות ספציפית למצב היחסים בין יהודים וערבים בישראל.

**RECIPROCAL ATTITUDES AND RELATIONS BETWEEN JEWS AND ARABS, AS REFLECTIONS
OF MINORITY-MAJORITY RELATIONS**

Rotem Maor and Prof. Zehavit Gross

Bar Ilan University

The research deals with the differences between Arab and Jewish citizens of Israel in terms of their reciprocal attitudes and relationships. Previous studies (for example, Shefferman, 2008) found that Arab citizens of Israel have more positive attitudes towards Jews and they express stronger willingness for contacts with them, than vice versa. Those studies indicate asymmetry in relations, and traits of minority-majority relations in several societies across the world: minority group members feel they benefit more from the majority-group members, in their reciprocal relations (Diab & Mi'ari, 2007). The research variables are the stereotypes and prejudices of Jews and Arabs towards each other, which reflect an index of attitudes, social distance and social relations, reflecting an index of inter-group relations. The quantitative research method was used, and 200 Arab and Jewish students, divided into two equal groups, participated in the study. The findings support the theoretical literature dealing with majority-minority relations. That is, the positions of the Arab students towards Jews, as well as their relations with them, were more positive than vice versa. It was also found that, among Jewish students, a stronger connection was found between prejudice towards members of the other ethnic group, and social distance and social relations. The significance of these findings is discussed here through theories engaging with minority-majority relations, as well as by specific addressing of the situation of Jews and Arabs in Israel.

***מנהיגות פדגוגית בקרב מנהלים בישראל ובבתי ספר יהודיים בארצות הברית**

ד"ר חיים שקד, אוניברסיטת בר אילן ומכללת ירושלים

פרופ' ג'פרי גלנץ, מכללת ירושלים

ד"ר חנינא רבינוביץ, מכללת ירושלים

ד"ר שמואל שנהב, מכללת ירושלים ומכללת הרצוג

על פי המחקר בתחום המנהיגות החינוכית, מנהלי בתי ספר צריכים לשמש מנהיגים פדגוגיים, המתמקדים בקידום ההוראה והלמידה ובשיפור הישגי התלמידים. עם זאת, המחקר על מנהיגות פדגוגית עוסק בעיקר במערכת החינוך הציבורית של ארצות הברית. מחקר זה, הנעשה במתודולוגיה מעורבת, מבקש לחקור את המנהיגות הפדגוגית בקרב מנהלים ישראלים ומנהלים של בתי ספר יהודיים בארצות הברית.

המידע נאסף בקרב 94 מנהלים מישראל ו-93 מנהלים של בתי ספר יהודיים בארצות הברית. משתתפי המחקר מילאו שאלון, שכלל היגדים שנוסחו על סמך הספרות העוסקת במנהיגות פדגוגית, ונגעו בנושאים כמו צפייה במורים והדרכתם וטיפול השיחה הפדגוגי בקרב המורים. עיבוד הנתונים נעשה בתוכנת SPSS. בשלב הראשון נבדקו מהימנות, ניתוח גורמים מסוג Varimax, וכן ממוצעים וסטיות תקן של משתני המחקר. בשלב בדיקת ההשערות בוצעו מבחנים סטטיסטיים מסוג מתאם פירסון, ומבחני טי למדגמים בלתי תלויים. מעבר לאבחנה בין מנהלים מישראל לבין מנהלים של בתי ספר יהודיים בארצות הברית, המשתנים הבלתי תלויים של המחקר היו קשורים למאפיינים אישיים של הנשאלים, כמו מין, מספר שנות ניסיון בהוראה ובניהול, וסוג בית הספר. המשתנים התלויים היו קשורים להיבטים שונים של מנהיגות פדגוגית המצויים בספרות.

ממצאים ראשונים של המחקר מלמדים, שהמנהיגות הפדגוגית מצויה בקרב מנהלים של בתי ספר יהודיים בארצות הברית במידה רבה יותר מאשר בקרב מנהלים ישראלים. לגבי המנהלים הישראלים נמצא שכלל שהמנהלים ותיקים יותר - כך המנהיגות הפדגוגית נצפית בשכיחות מועטה יותר. בשתי קבוצות המנהלים נמצאה המנהיגות הפדגוגית במידה רבה יותר בקרב נשים לעומת הגברים. המחקר עדיין נמשך; חלקו השני, שיהיה איכותני, ישאף להסביר את הנתונים הכמותיים. חלק זה, שיכלול ראיונות מובנים למחצה, יתחיל בקרוב.

**INSTRUCTIONAL LEADERSHIP PRACTICES IN ISRAELI AND USA
JEWISH EDUCATIONAL SYSTEMS**

Dr. Haim Shaked, Bar-Ilan University and Jerusalem College

Prof. Jeffrey Glanz, Jerusalem College

Dr. Chanina Rabinowitz, Jerusalem College

& Dr. Shmuel Shenhav, Jerusalem College and Herzog College

Extant research in the field of school leadership indicates that principals are expected to serve as instructional leaders, promoting high academic achievement for all students. Research outside USA public school settings into the principal's role as instructional leader, however, is limited. Instructional leadership practices of principals in Israeli and USA Jewish schools have, until recently, been unexplored. Therefore, this mixed methodological study explores instructional leadership practices among Israeli and USA Jewish school principals.

Data for this study were collected from 94 principals from Israel and 93 principals from Jewish schools in the USA. Participants completed a questionnaire, which was designed using items drawn from the literature about instructional leadership including, among other areas, providing teachers with learning opportunities to examine their teaching, facilitating professional development programs, and encouraging curriculum development. The independent variables (beyond comparing Israeli and USA principals) were related to personal and demographic characteristics of the principal such as years of experience, type of school, and gender. The dependent variables were related to various aspects of instructional leadership as reflected in the literature such as maintaining high visibility in classrooms and providing professional development opportunities for teachers. Data analysis focused on the use of descriptive statistics and correlational analyses.

Preliminary findings suggest that principals of USA Jewish schools demonstrated significantly higher level of instructional leadership, especially when it came to leading processes of teaching and learning. In both groups, women principals demonstrated higher level of instructional leadership. The study is ongoing; its second phase (qualitative) will begin soon.

בצמתם של שני יובלים: חקר מדיניותה של הנציבות האירופית בנושא אינטרנציונליזציה בבתי ספר

ובמוסדות להשכלה גבוהה

יובל דביר וד"ר מירי ימיני

אוניברסיטת תל-אביב

התפתחות הגלובליזציה, קידמה טכנולוגית ושינויים דמוגרפיים מביאים לידי שינוי בתפקידה ובדפוסיה של אינטרנציונליזציה בחינוך. מדיניות בתחום זה, אשר הייתה בעבר נחלתם של ממשלות וגופים ברמה הלאומית, נמהלת באופן הולך וגובר במדיניות המשויכת לגופים על לאומיים כגון האיחוד האירופי, הבנק העולמי וארגון OECD. לצד זה נמשכת ומתרחשת 'זליגה' של אינטרנציונליזציה ממוקמה המסורתי אשר בהשכלה הגבוהה אל עבר רמות חינוך נוספות ובהקשר של מחקר זה – אל בתי ספר. זליגה זו מאופיינת ביישום של דפוסי אינטרנציונליזציה מוכרים כניעות של אנשי חינוך ותלמידים ולמידה מרחוק, וכמו כן של דפוסים חדשים כניעות וירטואלית ובימות וירטואליות לשיתופי פעולה בין מוסדות, בפעולתם של בתי ספר. שינויים אלה משפיעים על האפשרויות העומדות בפני מוסדות ובפני יחידים ברכישת ידע, אוריינות שפתית ומיומנויות ובנוסף לכך הם משפיעים על היחסים שבין מוסדות ברמות החינוך השונות ועל היחסים שבין גופים לאומיים לגופים טרנס לאומיים. מחקר זה בוחן את המניעים, המטרות ודרכי היישום של מדיניות אינטרנציונליזציה ברמות החינוך השונות כפי שנקבעת על ידי גופים על לאומיים שונים. החלק הראשון במחקר עושה שימוש בחקר מקרה על ידי בחינה השוואתית של מדיניותה של הנציבות האירופית בנושא אינטרנציונליזציה בבתי ספר ובמוסדות להשכלה גבוהה, המיושמת בתכניות קומניוס וארסמוס בהתאמה.

מתודולוגית המחקר מבוססת על ניתוח טקסטים איכותני ונסמכת על גישת ניתוח השיח הביקורתי. גישה זו מתווה ניתוח שיח באמצעות שלוש רמות – רמת המיקרו המיוצגת על ידי ניתוח המסמך הבודד; רמת המזו המיוצגת על ידי בחינת הגורמים המעורבים בכתיבת המסמך, בהפצתו ובשימוש בו; ו- רמת המקרו המיוצגת על ידי בחינת תהליכים פוליטיים וחברתיים הקשורים לנציבות האירופית. איסוף הנתונים במחקר כלל מסמכים ופרסומים של הנציבות או של שלוחותיה בטווח השנים 1987-2015.

ממצאים ראשוניים מצביעים על שינויי מדיניות משמעותיים במדיניות הנציבות על ציר הזמן. אלה קשורים לחיזוק מעמדו וכושר התחרות של האיחוד האירופי ברמה הגלובלית באמצעות חינוך והשכלה של מיומנויות העולם הגלובלי. מדיניות הנציבות מתווה אפשרויות לרכישת מיומנויות אלה לאורך תהליך חינוכי ארוך המשלב בתי ספר ומוסדות השכלה גבוהה כאשר מושא המדיניות הוא הפרט. חשיבותו של המחקר בהבנת המתח שבין גופים לאומיים וטרנס לאומיים ובתפקידה של אינטרנציונליזציה במאה ה-21.

**AT THE INTERSECTION OF TWO TRIBUTARIES:
THE EUROPEAN COMMISSION'S INTERNATIONALIZATION POLICIES FOR HIGHER
EDUCATION AND FOR SCHOOL LEVEL RE-ASSESSED**

Dvir Yuval and Dr. Miri Yemini

Tel-Aviv University

Globalization, technological advancements and demographic transformations alter the function and patterns of internationalization. Formerly formulated by governments and national institutions, internationalization policy is currently increasingly influenced by supranational organization's policy, such as the EU, the World Bank and the OECD. In addition, internationalization practices continue to trickle down from their traditional location at higher education to other educational levels and in particular to secondary schools. This trickle down process includes established internationalization patterns like staff and student's mobility and E-learning, as well as new patterns like virtual mobility and virtual platforms for inter-institutional cooperation. These changes affect the possibilities of individuals and institutions as far as acquiring knowledge, developing linguistic literacy, and enhancement of other skills. Furthermore, they influence existing relationships between different educational levels and between national and supranational organizations. This study explores the motivations, aims and possible implementation tools of internationalization at different educational levels as formatted by supranational organizations. The first part of the study presents a comparative analysis of the European Commission's (EC) internationalization policy for schools and higher education, as implemented by the EC through the Comenius and Erasmus funding schemes, respectively.

The methodology employed in this study is based on qualitative content analysis and utilizes the Critical Discourse Analysis (CDA) approach. This approach applies a continuous process of micro-level textual content analysis in the context of its meso and macro-level social settings that influence its formation and progression. The designated time period defined for documents collection stretched between 1987-2013 enabling researches of the program's full scope.

Initial findings suggest substantial policy transformations made by the EC that reinforce the EU global economic competition stance by educating towards global skills. The policy outlines potential lifelong learning tracks that are incorporated in different educational levels bearing a focal point on the individual. The study's conclusions may contribute to research regarding the function of internationalization in the 21st century, and to the research of relationships between national and supranational organizations in this context.

ילדים וילדות בין הדרה להשתתפות אזרחית: תפיסות ילדות בקרב מבוגרים כפי שמתעצבות בתכניות

להשתתפות ילדים

יעקב מיכלין

אוניברסיטת בן-גוריון

בשנים האחרונות בישראל ניתן להבחין בהתרחבות של יוזמות להקמת קבוצות מנהיגות עבור ילדים הן במרחב הבית-ספרי והן במרחב העירוני. מגמה זו אינה ייחודית לישראל וניתן לייחס אותה להתפתחויות תיאורטיות בחקר הילדות והאזרחות אשר הניחו תשתית רעיונית לשינוי מגישה הרואה בילדים כקבוצה חברתית הנמצאת בהמתנה לאזרחות, להצגתם כאזרחים בהווה. הספרות המחקרית מקדישה דיון נרחב לשאלת מקומם של מבוגרים בתכניות להשתתפות ילדים ובייחוד לאופן שבו תפיסות ילדות של מבוגרים תורמות לעיצוב זירות אלה.

מטרת המחקר היא לבחון כיצד תופסים מבוגרים ילדות ואזרחות של ילדים בגילאי 9 עד 12 ואיך תפיסות אלה מעצבות מרחבי השתתפות של ילדים בישראל. המחקר בוצע בשיטה איכותנית ומתמקד בהשוואה בין שתי קבוצות מבוגרים: האחת, מורות ומנהלות המובילות קבוצות מנהיגות בבתי ספר בחינוך היסודי, ואילו השנייה, עובדי רשות מקומית הממלאים תפקיד פעיל במועצת ילדים עירונית המכונה 'פרלמנט ילדים'. בבסיס המחקר מצויה ההנחה כי תפיסות ילדות של מבוגרים אינן קבועות ויציבות אלא מתעצבות בהתאם להקשר, לסביבה ולסיטואציה.

ממצאי המחקר חושפים כי עובדי רשות מקומית, הפועלים על פי תפיסות המאפיינות תהליכי שיתוף ציבור כפי שמעוגנות בשיח ניאו-ליברלי-צרכני, מזמנים לקבוצות מנהיגות ילדים זירות השתתפות אזרחית מעט רחבות יותר מאלה המוצעות להם בבתי הספר, הפועלים במסגרת שיח חינוכי הכולל שפה ופרקטיקות פדגוגיות. ניתוח הנתונים מעלה כי בעוד עובדי הרשות מבטאים תפיסות עקביות הרואות בילדים כאזרחים בהתהוות ולא בשלים מספיק, קבוצת המורות והמנהלות הציגו תפיסות ילדות ואזרחות מורכבות יותר המציבות אותן במלכוד: בין השאיפה לאפשר לילדים השמעת קול לבין הנטייה להרחיק ילדים מהשתתפות בקבלת החלטות.

**CHILDREN BETWEEN EXCLUSION AND CIVIL PARTICIPATION: ADULTS' PERCEPTIONS OF
CHILDHOOD AS CONSTRUCTED IN PROGRAMS FOR CHILDREN'S PARTICIPATION**

Yaakov Michlin

Ben-Gurion University

In recent years a growing number of initiatives encouraging children's participation in Israel are noticeable. This phenomenon is not exclusive to Israel and can be attributed to the development of new theorizations of childhood and citizenship. These trends have laid the foundations for a shift from an approach which sees children as citizens in the making to one that envisions children as active citizens.

The purpose of this research is to examine adults' Perceptions of Childhood and citizenship of children aged 9 to 12, and how such perceptions shape children's participatory environments in Israel. This project focuses on a comparison between two groups of adults: first, teachers and principals who manage leadership groups in elementary schools, and second, local-authority civil servants who take an active role in municipal children's civic councils.

The findings show that local-authority civil servants who operate, based on concepts of civic-participatory processes grounded in neo-liberal consumerist discourse, provide children with a slightly wider range of opportunities for civic-participation than those offered in schools, which operate within the pedagogical discourses and practices. An analysis of the findings indicates that municipal civil servants express consistent perceptions of childhood which sees children as citizens in the making, though not yet fully formed or matured. Yet, the interviews data from this research show that teachers and principals understand childhood and citizenship in a more complex way that reveals the tension between the educators' desire to allow children to express their voice and their tendency to distance children from decision-making processes for their protection.

אקלים אתי בית-ספרי וגורמי החוץ כמנבאים את הישגי התלמידים במבחני המיצ"ב במתמטיקה בקרב תלמידי

כיתה ח' בישראל

מירי בן עמרם וד"ר אורלי שפירא לשצי'נסקי

אוניברסיטת בר-אילן

מדינת ישראל, אימצה את הסטנדרטים הנבחנים בבחינות הבינלאומיות של OECD, באמצעות הרשות הארצית למדידה והערכה (ראמ"ה). ראמ"ה פועלת להטמעת תרבות של "מדידה בשרות הלמידה" בעזרת מבחני מיצ"ב (מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית). המבחנים כוללים שאלוני אקלים וסביבה פדגוגית ומבחן ידע במתמטיקה. מטרתו של המחקר היא לבחון את הקשר שבין תפיסות התלמידים את המשתנים הפנים בית ספריים (אקלים אתי הכולל מדדים של: יחסי אכפתיות ואלימות בית ספרית) והמשתנים החוץ בית ספריים (שימוש במחשב הביתי ולקייחת שיעורים פרטיים) לבין הישגי התלמידים במתמטיקה.

הנתונים נאספו מתוך מאגר אינטרנטי של ראמ"ה "כמעט הכל אודות חינוך", במחקר השתתפו: 191 בתי ספר, בפריסה כלל ארצית. ממצאי המחקר הראו, כי המשתנים החוץ בית ספריים דומיננטיים יותר מאשר המשתנים הפנים בית ספריים בניבוי ההישגים במתמטיקה. כלומר, ככל שהתלמיד נעזר בשיעורים פרטיים בתשלום, וסביבתו הלימודית בבית ומתוקשבת יותר, כך הישגיו במתמטיקה גבוהים יותר. לאחר מכן, המשתנה המסביר את ההישגים הוא המגזר, לבסוף, האלימות הבית הספרית. מבחינה תיאורטית, ממצאי המחקר עשויים לתרום להבנת הגורמים העשויים לשפר את ההישגים הלימודיים. מבחינה מעשית, ממצאי המחקר יסייעו בעיצוב מדיניות חינוכית לצמצום פערים לימודיים בקרב התלמידים בישראל.

ETHICAL CLIMATES IN SCHOOLS AND EXTERNAL FACTORS AS PREDICTORS OF STUDENTS' SUCCESS IN "MEITZAV" MATH TESTS AMONG JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN ISRAEL

Miri Ben-Amram and Dr. Orly Shapira-Lishchinsky

Bar-Ilan University

Israel has adopted the OECD's standards of examination, by using the Meitzav (Growth and Effectiveness Measures) tests, which are given by the National Authority for Measurement and Evaluation (RAMA). These tests include questionnaires about Climate and Environment pedagogical and a math test. The purpose of this study is to examine the relationship between the students' achievements in math and their perception of the inner school variables (ethical climate, which includes levels of caring relationships and violence) and outer school variables (use of a home computer and private tutoring).

The information for this research was gathered from the RAMA Internet database, and 191 schools participated in it. The results show that outer school variables are more dominant than inner school variables in predicting achievements in Math. That is, if the student is assisted by private tutors and a computerized learning environment his/her achievements will be higher. The next factor to predict achievements is sector and the third is levels of violence at school. Theoretically, these findings can contribute to our understanding of the factors that may improve students' achievements. Practically, these findings can help shape future educational policies aimed at reducing gaps among students.

תעודת הבגרות החברתית - תכנית התנדבות בתיכונים כפרקטיקה המחזקת ריבוד חברתי

אורית קרנובסקי-נוטמן,

האוניברסיטה העברית בירושלים

מטרת המחקר

מטרת המחקר היא בחינת השינויים אשר מכניסה תכנית 'תעודת בגרות חברתית' לתחום ההתנדבות בתיכונים ואת השפעתם על בעלי התפקידים בבית הספר ועל התלמידים המתנדבים.

המסגרת התיאורטית

המחקר משתמש בקוד של הבלתי פורמאליות של כהנא בכדי לאפיין את התכנית שהינה חלק מהחינוך הבלתי פורמאלי בבית הספר. הממדים מתוך הקוד בהם התמקדתי הם: וולונטריזם, גמישות והדדיות.

בבחינת מאפייני התכנית ניכר כי היא מאורגנת על פי עקרונות ביורוקרטיים מסודרים וברורים המחזקים את טענתו של וובר אודות כניסתה של הביורוקרטיה למוסדות החינוך וניצחון הרציונליזציה בחינוך.

הספרות מעידה על יתרון בולט לבעלי מעמד גבוה בהשתתפות בפעילות התנדבותית, וכמו כן ידועה השפעה של ההורים על רצונם של הילדים להתנדב. המחקר הנוכחי מחזק קשר זה, אותו הסברתי באמצעות מושג ההון התרבותי של בורדייה. תלמידים בעלי הון תרבותי אשר בביתם עודדו התנדבות וייחסו חשיבות לפעילות חוץ בית ספרית, אזרחית ייטו להימצא בסוג פעילות זה.

מתודולוגיה

המחקר נערך בשיטה המשולבת (איכותנית וכמותנית). החלק האיכותני כולל ראיונות עם מפקחות, מנהלים ורכזי מעורבות חברתית בבתי הספר. החלק הכמותני כולל העברת 287 שאלונים בקרב תלמידי כיתה יב' המשתתפים בתכנית. במחקר נבדק ועשרה בתי ספר במחוזות מרכז ודרום, במגזרים: ממלכתי, ממ"ד וערבי. המגזר הערבי נכלל במחוז מרכז. היישובים היהודים מהמרכז נמצאים באשכולות 7-8 והיישובים היהודים מהדרום והיישוב הערבי נמצאים באשכולות 4-5.

ממצאים עיקריים

התכנית שמה דגש על הפן המנהלי של ההתנדבות והמרכיב הביורוקרטי בה תופס את רוב נפח תפקידם של רכזי ההתנדבות, בעוד המחנכים נעדרים ממעורבות בה.

המחקר חושף ייצוג גבוה יותר בתכנית לבני המעמד הבינוני-גבוה שהבולטים בו הם חברי תנועות הנוער. כמו כן נשמר הפער בין המגזר היהודי לערבי בשל שוני תרבותי באופי ההתנדבות והיעדר מקומות התנדבות מתאימים במגזר הערבי.

**‘SOCIAL MATRICULATION CERTIFICATE’: A HIGH SCHOOL VOLUNTEERING PROGRAM AS A
SOCIAL STRATIFICATION PRACTICE**

Orit Karnovsky-Nothman,
Hebrew University of Jerusalem

The goal of this study was to examine the changes in the field of volunteering in high schools following the program and to understand how these changes influence school staff and volunteering students.

The study uses Kahana's Code of Informality to describe the program, which is a part of the school's informal education. The aspects of the code I have focused are Voluntarism, Flexibility and Reciprocity. When reviewing the plan's properties, it is evident that it is organized according to clear and orderly bureaucratic principals that strengthen Weber's claim regarding the introduction of bureaucracy to the educational institutions and the rationalization of education. Moreover, the current study reinforces the link between high social status and high motivation for volunteering, as it appears in the literature, and explains it using Bourdieu's concept of 'cultural capital'. Students with high cultural capital, from homes where volunteering was encouraged will tend to participate in such activities.

The study was carried out using mixed method research. Ten schools in the central (“Merkaz”) and Southern (“Darom”) districts in years 2012-2013 were examined. The study also included 21 in-depth Semi-structured interviews with staff members, from supervisors through school principals and volunteering coordinators, and questionnaires were given to 287 12th grade students that volunteered as a part of the program.

The program appeared to focus on the administrative side of volunteering, and the coordinators' role consisted of mostly bureaucratic elements, while educators that were supposed to contribute the moral aspects of the program, did not take an active part in it.

The study also showed a higher representation of high-middle class youth among the program's participants, notably members of youth movements. Furthermore, the gap between Jewish and Arab representation has remained, primarily because of cultural differences in the culture of volunteering and the lack of appropriate volunteering opportunities in the Arab sector.

אדמיניסטרטיבית המארגנת:

צילה פולק
ד"ר גיא הלוי

הועדה האקדמית המארגנת:

**פרופ' זהבית גרוס, אוניברסיטת בר-אילן
ד"ר ג'וליה רסניק, האוניברסיטה העברית בירושלים
ד"ר הללי פינסון, אוניברסיטת בן-גוריון**

הועדה האדמיניסטרטיבית המארגנת:

**צילה פולק
ד"ר גיא הלוי**

הכנס נערך בתמיכת:

**לשכת הרקטור, לשכת סגן נשיא לענייני מחקר,
לשכת סגן הרקטור, הפקולטה למדעי החברה, ביה"ס לחינוך,
אוניברסיטת בר-אילן,
קתדרת אונסקו לחינוך לערכים, זכויות אדם,
דמוקרטיה, סובלנות ושלום,
מרכז ון גלדר להוראת ספרות השואה ולמחקרה,
המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר**